

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

Et bidrag til en fadderteologi

Marit Sofie Teistedal Vikre

Veileder

Professor Heid Leganger-Krogstad

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved

Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen

Det teologiske menighetsfakultet, 2017, vår

AVH5040: Masteravhandling (30 ECTS)]

Master i Kirkelig undervisning

Antall ord: 23917

Sammendrag

Oppslutningen om dåp og konfirmasjon i Den norske kirke går nedover (Statistisk sentralbyrå 2016). Studien søker etter svar på om en bedre tilrettelegging for fadderskap fra kirkens side kan bidra til at denne trenden stopper. En fadder i Den norske kirke skal være et vitne ved dåp, som sammen med foreldre og menighet lover å bidra til omsorg og trosopplæring for den døpte (Kirkerådet 2011: 3.10). I tillegg til dette finnes det også folkelige tradisjoner vedrørende fadderrollen som kan ha sin rot i virkeligheten, men som ikke nødvendigvis hører inn under fadderansvaret. Kirken har gjennom trosopplæringsreformen bidradd til å styrke menighetens opplæringstilbud for de døpte. Trosopplæringsplanen «Gud gir – vi deler» trekker frem familien og hjemmet som de mest sentrale aktørene i oppveksten til barn og unge (Kirkerådet 2010:27). Fadderne er nevnt, men er de glemt? Hva forventer kirken, og hva kan kirken forvente av fadderne? Målet med studien er å få skriftliggjort mer av den folkelige fadderforståelsen gjennom å intervju prester og kirkeledere. Dette er gjort ved å analysere og drøfte de funn som er gjort, i lys av teori. Informantene har god kjennskap til og kunnskap om fadderteologien i kirken. Jeg har vært opptatt av å få frem forholdet mellom skapelses- og frelsesteologi i kirkens etablerte fadderteologi. Ved å benytte kvalitativ metode viser studien at kirkens mandat overfor fadderne gir rom for å kunne bidra positivt til å utvikle fadderrollen. Slik kan de bli regnet med som medarbeidere i kirken, og som en del av de døptes nettverk. Ved å se på fadderskap pedagogisk og teologisk, er mitt ønske at denne studien kan være et bidrag til å styrke kirkens fadderteologi. Informantene uttrykker at dette fordrer kvalitet fra kirkens side, men også en trygging av den folkelige teologiske virkeligheten i fadderskap i praksis.

Forord

I begravelsen til den ene fadderen min, gikk det opp for meg at en viktig støttespiller og en brikke i mitt nettverk var borte. Vi hadde ikke hatt muligheten til mye kontakt, til det var den geografiske avstanden for stor. Likevel visste jeg at han brydde seg om meg. Han var alltid interessert i hvordan jeg hadde det når vi møttes. Jeg opplevde meg sett, jeg fikk alltid bursdagskort, og jeg visste at han ba for meg. Med bakgrunn i dette har jeg blitt mer opptatt av forbønnens muligheter og ansvar, med tanke på mine egne fadderbarn. I tillegg har jeg tenkt på hvordan kirken med sitt mandat kan styrke fadderrollen for å få utvidet det potensialet som ligger i denne gruppen medarbeidere på en bedre måte. Jeg har vært ansatt i Den norske kirke i mange år og har jobbet mye med trosopplæring. I den sammenheng opplever jeg at kirken fokuserer lite på den store gruppen med faddere. Denne studien har gitt muligheten til å løfte frem en fadderteologi som kan bidra til å gjøre en forskjell for den døptes trosutvikling.

I prosessen med oppgaveskrivingen er det mange som fortjener en stor takk:

- Heid Leganger-Krogstad, veilederen min. Takk for gode samtaler med tydelige, oppmuntrende, konstruktive og viktige innspill i prosessen med avhandlingen.
- Maria som har hjulpet meg med gjennomlesning og faglige innspill.
- Min kjære mann Olav, som har tatt belastningen på hjemmebane.
- De flotte barna våre som har vist forståelse og støtte slik at Mamma kunne klare å fullføre.
- Mine gode kollegaer for alt dere har lært meg i arbeidsfellesskapet vårt.
- De som sa ja til å være informanter.
- Kollegaer som har tatt seg tid til faglige samtaler på telefon.
- Mine gode foreldre og resten av familien min!
- Sist men ikke minst – Gud.

Tysværå, mai 2017

Marit Sofie Teistedal Vikre

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Forord.....	3
1 Innledning.....	6
1.1 Bakgrunn og tematikk	6
1.2 Forskningsoversikt.....	6
1.3 Analyseenhet og problemstilling.....	9
1.3.1 Sentrale begreper – definisjoner og forkortelser.....	10
1.3.2 Avgrensning.....	10
1.4 Forskningsdesign og faglig sammenheng.....	11
1.5 Disposisjon.....	11
2 Teori.....	13
2.1 Fadderoppgaven.....	13
2.1.1 Fadderskap i historisk lys.....	13
2.1.2 Historiske linjer i trosopplæring	14
2.1.3 Foreldremandatet	16
2.1.4 Den norske kirkes fadderordning og mandat.....	16
2.1.5 Fadderløftet i dagens dåpsliturgi.....	17
2.1.6 Ressurser til trosopplæringen	17
2.2 To-regimentslæren.....	20
2.2.1 Martin Luther og trosopplæring.....	20
2.2.2 Martin Luther og læren om de to regimenter.....	21
2.3 Nettverk og nettverksteori.....	22
2.3.1 Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell.....	22
2.3.2 Nettverk og familie	24
2.3.3 Nettverkstenkning i «Plan for trosopplæring Gud gir-vi deler».....	26
2.4 Kirkens etablerte fadderteologi i dag.....	27
3 Metode.....	29
3.1 Kvalitativ eller kvantitativ metode?	29
3.1.1 Semistrukturert intervju.....	29
3.2 Utvalg.....	31
3.3 Metoder for analyse av materiale.....	31
3.3.1 Transkribering.....	31
3.3.2 Dataanalyse	32

3.4	Forskningsens kvalitet.....	33
3.4.1	Reliabilitet.....	33
3.4.2	Validitet	33
3.4.3	Generaliserbarhet.....	34
3.5	Forskningsetikk.....	34
3.5.1	Anonymitet.....	35
3.5.2	Personlig kjennskap.....	35
4	Analyse	37
4.1	Materialpresentasjon og fortolkning	37
4.1.1	Faddere før dåp.....	37
4.1.2	Faddere og trosopplæring.....	41
4.1.3	Den norske kirkes fadderteologi	43
4.1.4	Fremtidens fadderordning	47
5	Drøfting.....	51
5.1	Kirkens kontakt med fadderne	51
5.1.1	Informasjon og kontakt i forbindelse med dåp.....	51
5.1.2	Faddere som ressurs	52
5.1.3	Kirkens muligheter til en styrket kontakt med fadderne	55
5.1.4	Forholdet mellom skapelses – og frelsesteologi i kirkens etablerte fadderteologi	57
6	Konklusjon	60
6.1	Hvilke tanker har kirkens prester og kirkeledere om faddere og fadderansvar, og forholdet mellom skapelses og frelsesteologi i kirkens etablerte fadderteologi?.....	60
6.2	Er det forskjell på fadderteologien til kirkeledere og prester?	62
6.3	Hvordan kan kirken legge bedre til rette for fadderskapet?.....	63
6.4	Utbygg	64
	Litteraturliste.....	66
	IKO - materiell:.....	70
	Vedlegg 1. NSD	71
	Vedlegg 2. Informasjon og samtykkeerklæring	73
	Vedlegg 3. Intervjuguide, prester. Masteravhandling.....	74
	Vedlegg 4. Intervjuguide, kirkelige ledere. Masteravhandling	76
	Vedlegg 5. Eksempel på empirisk koding	78
	Vedlegg 6. Informantinformasjon	79

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og tematikk

Den norske kirke (Dnk) har de siste årene vært gjennom en omfattende prosess for å bygge opp et systematisk trosopplæringsarbeid i menighetene. I tråd med den nasjonale trosopplæringsplanen, har det blitt økt fokus på menighetens samarbeid med hjemmet (Kirkerådet 2010:27). Fadderne som den tredje part i trosopplæringsansvaret kan oppleves utydelige i dette samarbeidet. Hva er kirkens agenda her? Det er en forutsetning i kirkens dåpspraksis at den dømte har faddere. I IKO's skriftlige materiale om dåp, blir faddere ofte nevnt i samme åndedrag som menighet og foreldre (Isaksen 2015:21). Mitt inntrykk er at kirken kunne ha økt sitt fokus på fadderne som ressurs i trosopplæringen. Dette betyr ikke at fadderne gjør en dårlig jobb, men at kirken ennå ikke har bidradd nok til å styrke fadderrollen. Spørsmålet er også om kirkens kommunikasjon med fadderne er tydelig nok. Gjennom dåpssamtaler og dåp er prester kirkens representanter og ressurspersoner for denne kommunikasjonen. Derfor er prester her valgt ut som informanter sammen med kirkeledere, til å være ressurspersoner som kan øke bevisstheten om kirkens mandat og muligheter til å satse på fadderne. Samtidig er det også et ønske om å utvikle tydeligere kommunikasjon mellom kirke og faddere, slik at fadderne kan trygges i fadderrollen. Statistikk viser at prosenttallene for dåp- og konfirmasjon i Dnk går nedover (Statistisk sentralbyrå 2016). Dette har vært en av mine motivasjonsfaktorer for å se på fadderskap som del av kirkens nettverk. Målsetningen er å få skriftliggjort mer av den folkelige fadderforståelsen. Ved å intervju prester og kirkeledere søker jeg etter svar på hvordan forholdet er mellom skapelses – og frelsesteologi i kirkens etablerte fadderteologi. Jeg ønsker også å finne ut om kirken ved å styrke fadderne kan gjøre en forskjell for trosutviklingen til de dømte.

1.2 Forskningsoversikt

I kjølvannet av kirkens satsing på trosopplæring har det blitt forsket, evaluert og publisert materiale som er direkte eller indirekte relevant for denne studien. Et eksempel på dette kan være «Når tro deles», rapporten til Styringsgruppen for trosopplæringsreformen (Kirkerådet:2008). Her oppsummeres det som har skjedd i forsøks- og utviklingsfasen, og styringsgruppens anbefaling til videre utvikling (ibid). Det er også gjort empirisk forskning i forbindelse med nedgang i dåpstallene i Dnk, der noen av spørsmålene omhandler faddere (Hagen 2011:6). Forskning som har betydning for mitt prosjekt trekkes inn i denne forskningsoversikten. Dette er forhåpentligvis også et bidrag til å utvikle forståelsen av de

studier det henvises til. Det er allerede forsket på foreldre, faddere og kirkens trosopplæring. Materiell om faddermandatet sett fra kirkens side er det skrevet mindre om.

Det kan likevel se ut til at flere nå ønsker å rette søkelyset mot kirkens fokus på fadderne, slik Birgitte Lerheim er et eksempel på. Jeg fikk innsyn i upublisert materiale fra Lerheim som ble utgitt i slutten av april 2017. Lerheims arbeid fikk jeg tilgang til etter at jeg hadde samlet inn, transkribert, funnet teori og startet analyseprosessen. Lerheim har et kapittel i boka «Skapelsesnåde» med tittelen «Omsorg, gave og nåde? Ei drøfting av Den norske kyrkja sin kommunikasjon til fadrar ved dåp.» Med utgangspunkt i «fadderprosjektet» som Lerheim forsker på, tar hun opp tema med sammenfallende faglige interesser som mitt avhandlingsarbeid (Lerheim 2017:444). Lerheims teologiske drøfting tar blant annet opp forholdet mellom skapelses- og frelsesteologi. Hun løfter også frem hva kirken kommuniserer om fadderskap (ibid:447-448). Hun nevner nettverk og fadderskap som sosial «mikrorelasjon,» og har også et historisk riss der faddere som «medforeldre» og faddergaver trekkes frem (ibid:451 og 453). I tråd med Lerheim inneholder Ida Marie Høegs avhandling «Velkommen til oss. Ritualisering av livets begynnelse» et kapittel som omhandler fadderskap som en form for slektskap (Høeg 2009:254-293). Høeg fokuserer blant annet på fadderordningen, og den rituelle etableringen. Hun nevner taus kunnskap, som på mange måter handler om foreldrenes håp om hvordan fadderne kan være en ressurs i barnets liv og nettverk. Uttrykket «medforeldre» trekkes inn for å beskrive nettverket og fellesskapet foreldrene tenker seg at foreldre og faddere kan ha (ibid). Disse temaene underbygger flere sider av min forskning som omhandler forholdet mellom skapelses – og frelsesteologi. Dette temaet berøres også i Eva Marie Jansvik sin spesialavhandling i religionspedagogikk. Avhandlingens tittel «Dåpssamtalen – det viktigste første møte mellom foreldre og kirke» sier noe om dåpssamtalens sentrale plassering i kontakten med dåpsforeldrene. Jansvik kaller dåpssamtalen «inngangsporten til videre dåpsopplæring» (Jansvik 2009:60). Jansvik fokuserer på prestens rolle, og innholdet i dåpssamtalen, noe som er en ressurs i min studie med tanke på spørsmål om dåpsliturgi, og skapelses – og frelsesteologiske spørsmål (ibid:4).

Velaug Gjesdal har skrevet masteravhandlingen «Sammen med denne menighet. Familien i Den norske kirkes dåpsopplæring.» Gjesdal fokuserer på samarbeidet mellom foreldrene til de dømte og kirken. Hun mener at dette gjensidige samarbeidet er vesentlig for å nå målet om «at barnet skal bli hos Kristus når det vokser opp» (Gjesdal 2007:6). Gjesdal nevner fadderne som en del av dette samarbeidet, men avgrensar sin studie til å gjelde foreldre og familie i kirkesamarbeidet, sett fra kirkens side (ibid:10). Selv om Gjesdal ikke tar fadderne med i sitt

arbeid, kan hennes utgangspunkt i forhold til foreldregruppen tilføre viktige elementer til min avhandling. Laila Larsen kommer enda nærmere mitt prosjekt når hun skriver sin masteravhandling med fadderne i fokus. Tittelen er «Foreldra sine støttespelarar i trusopplæringa. Nettverket rundt den døypte i ljøs av sosiologisk nettverksteori.» Larsens familiepedagogiske fokus på nettverksteori belyser årsaken til at foreldrene trenger støttespillere i trosopplæringen, og hvordan fadderne sammen med ikke- menneskelige aktører kan bidra til dette. Larsens avhandling er relevant å se på i forhold til kirkens forståelse av faddernes plass og muligheter i barns nettverk, samtidig som min studie har sitt utgangspunkt i kirkens tilrettelegging og mandat for fadderskap.

Det er foretatt ulike undersøkelser som også kan være ressurser for min avhandling. Rune Øystese har i «Foreldreundersøkelsen» gjort et grundig arbeid i forbindelse med prosjektet «Dåpsopplæring i hjem og familie.» Særlig kapittelet om fadderordningen kan underbygge og bekrefte noe av det som kommer frem i analyse- og drøftingskapittelet i min studie (Øystese 2004:85-90). I likhet med Gjesdal, fokuserer Øystese på samarbeidet mellom hjem og menighet, noe som til en viss grad kan overføres til samarbeidet med fadderne som del av familiens nettverk. Han trekker også frem at de fleste ikke knytter fadderforpliktelsen til kirken og trosopplæringstiltakene (ibid). Her peker Øystese på utfordringen kirken har til å kommunisere på en forståelig måte teologisk og pedagogisk. Med utgangspunkt i at dåpstallene går ned i Dnk, har Olav Hagen i sin masteravhandling foretatt en kvantitativ spørreundersøkelse i menighetene i Haugesund. Han søker etter svar på årsaken til at folk velger dåp for sine barn, mens andre ikke gjør det. Tittelen er: «Noen bar de små barna til Vår frelser, Skåre og Rossabø sine kirker – andre gjorde det ikke.» Hagen er blant annet inne på spørsmålet om hvordan informantene opplever møtet med kirken (Hagen 2011:48). Dette er aktuelt i forhold til det jeg tar opp om kommunikasjon og hvordan kirkens fadderteologi kommuniserer med faddergruppen. I 2016 ble det gitt ut en KIFO-rapport med tittelen: «Et religiøst landskap i endring. Oppslutning om dåp i Østre Romerike.» Rapporten har i likhet med Hagens masteravhandling sitt utspring i nedgangen i dåpstallene i Dnk. Gjennom en kvalitativ undersøkelse i Østre Romerike prosti fikk foreldre som fikk barn for to og tre år siden tilsendt et spørreskjema. Her kom det inn funn som er relevante i forhold til fadderskap. Et av hovedspørsmålene handler om hvilke kriterier som var viktige ved valg av faddere (KIFO 2016:56-58). Rapporten viser at viktige kriterier for faddervalg er tilknytning til familien. Mange foreldre svarer at den viktigste årsaken til at de døypte barnet sitt var at de selv er døpt og at de har et ønske om å benytte seg av menighetens tilbud (ibid).

1.3 Analyseenhet og problemstilling

Denne masteravhandlingen tilhører fagdisiplinen «Kirkelig undervisning,» og kan plasseres i skjæringspunktet mellom pedagogikk og teologi. Jeg valgte å anvende en kvalitativ metode i studien, der jeg gjennom analyse og drøfting knytter pedagogisk og teologisk teori sammen med forskningsresultatene fra intervjuene. Årsaken til at jeg valgte å intervju prester og kirkeledere er at de har teologisk fagkunnskap og lederskap, og har ansvar for dåpssamtalene. De funn som fremkommer i studien vil utgjøre svar på problemstillingens fokusområder. Dette arbeidet har som mål å skriftliggjøre mer av den folkelige fadderforståelsen. Foreldremandatet står fortsatt som en sterk påle i samfunnet, og støtter opp om familien som institusjon. Alle typer familier vil trenge et nettverk som kan gi barnet utviklingsmuligheter, også i troslivet. Fadderne trekkes her inn som en del av den døptes nettverk. Studiens hovedproblemstilling sammenholder to begrep som i noen tilfeller kan stå side om side, men som også kan fortone seg som en kontrast (Everett & Furseth 2012:118). Problemstillingen er som følger:

Hvordan forstår kirken sin fadderteologi?

I søket etter å gi svar på og belyse problemstillingen, har jeg formulert noen delspørsmål:

1. Hvordan er forholdet mellom skapelses – og frelsesteologi i kirkens etablerte fadderteologi?
2. Hvilke tanker har kirkens prester og kirkeledere om faddere og fadderansvar?
3. Hvordan kan kirken legge bedre til rette for fadderskapet?

Masteravhandlingen retter søkelyset mot fadderne og kirkens mandat til å formidle hva fadderansvaret innebærer, og kirkens forventninger om hva barnet trenger for å få den trosopplæringen som følger fadderløftet. Det første spørsmålet søker etter to-regimentslærens funksjon i forhold til faddere i Dnk. Spørsmål to ser etter informantenes erfaring og kunnskap om faddere og fadderansvar. Det tredje spørsmålet søker etter ny kunnskap, og har et praktisk pedagogisk og teologisk tilsnitt.

1.3.1 Sentrale begreper – definisjoner og forkortelser

- **Confessio Augustana** forkortes med CA.
- **Den norske kirke** forkortes med Dnk eller kirken.
- **Fadder.** «En fadder er et vitne som har et ansvar. Fadderne skal være vitner om at barnet er døpt med en kristen dåp. De lover også å be for barnet og lære barnet å be. Dessuten skal fadderne hjelpe barnet til å bli kjent med bibelfortellingene og oppmuntre til å gå til nattverd» (Den norske kirke, 2014).
- **Fadderansvar.** I studien benyttes ulike benevninger for ordet fadderansvar; fadderforpliktelsen, fadderformaning og fadderløftet.
- **Fadderteologi.** Teologien om faddernes rolle i forbindelse med den kristne dåp, og oppfølging av dåpen gjennom trosopplæring.
- **Folkekirke.** «Kirken i sitt forhold til den majoritet av befolkningen som gjennom kirkemedlemskap og på andre måter har en tilknytning til kirken» (Hegstad 1999:26).
- **Kirkeledere.** Benevnelsen er i denne sammenheng benyttet om personer i Dnk som har lederansvar på et overordnet plan. Dette kan innebære personal – og teologisk ledelse på høyt nivå, eller ledelse av arbeid av overordnet art som bidrar til teologisk utvikling eller oppfølging av Kirkemøtets avgjørelser.
- **Trosopplæring.** «Hjelp til å leve i dåpen. Dåp og opplæring henger nøye sammen. Den dømte skal få hjelp til å leve i det livsfellesskapet hun og han er satt inn i gjennom dåpen» (Kirkerådet 1992:7). Ordet trosopplæring anvendes konsekvent gjennom hele avhandlingen, selv om dåpsopplæring var ordet frem til trosopplæringsreformens oppstart.

1.3.2 Avgrensning

I trosopplæringsansvaret for barnet er det tre aktører; Foreldre, faddere og menighet. Oppdraget til opplæring finnes i Misjonsbefalingen (Matt 28,18-20), og dette er en felles utfordring til de tre nevnte gruppene. Denne studien er avgrenset til å fokusere på kirkens mandat og bevissthet i forhold til faddergruppen. *Fadderteologi* løftes frem som et nytt begrep som her brukes om kirkens forståelse av fadderskapet ved dåp. Intensjonen er ikke å gå inn på fadderrollen sett fra faddernes ståsted, men fra kirkens side. I problemstillingen ligger det et ønske om å løfte frem fadderskapet som ressurs, ved å bidra til en større bevissthet om fadderteologien. For å avgrense studien velger jeg å ta opp fadderordningen som gjelder i Dnk, begrenset til små barn som døpes. Den samiske tradisjon og særpreg tas ikke med i avhandlingen, men er et felt som kan favne en ny avhandling. Det kunne også vært

interessant å sammenlikne fadderteologiske spørsmål med andre kirkesamfunn eller søsterkirker i de nordiske landene. Dette er også tema studien ikke kan romme.

Problemstillingen åpner opp for omfattende pedagogiske og teologiske refleksjoner. Dette begrenses her til å ta med de teoretiske fagfelt som er relevant i en abduktiv forskningsmetode der teori og forskningsresultater samvirker (Thagaard 2013:201). Det betyr at de historiske linjer som trekkes om trosopplæring og fadderskap kan være mangelfulle, men gir likevel et bilde av utviklingen. Nettverksteori og Luthers lære om de to regimenter er også begrenset i omfang og innhold i forhold til studiens rammer.

1.4 Forskningsdesign og faglig sammenheng

For å trenge dypere inn i problemstillingen, benyttes det kvalitativ metode i studien.

Intervjuene er semistrukturerte, og gir rom for nyanser som ikke så lett kommer frem i et lukket spørreskjema eller i en åpen samtale (Kvale og Brinkmann 2009:47). De 8 informantene som alle er ordinerte prester, representerer et mangfold gjennom sin stilling, erfaring, alder, kjønn, og ulik demografisk virkelighet fra bygd og by. For å innhente best mulig valide data som viser bredden i problemstillingen, tilføres studien en vesentlig ressurs ved at informantene er både utøvende prester og kirkeledere. Samtidig utgjør informantenes felles teologiske plattform en mulighet for å styrke reliabilitet og generalisering. Sammen med det empiriske materiale som er samlet inn, tilføres studien også teoretisk kunnskap.

Pedagogene Evenshaug og Hallen og psykologen Bronfenbrenner har ulike nettverksmodeller som trekkes inn i teorikapittelet, sammen med nettverkstenking i den nasjonale trosopplæringsplanen. Skapelses - og frelsesteologi og Luthers to-regimentslære plasseres også inn i teorikapittelet. Etablert fadderteologi kommer til uttrykk gjennom dåpsliturgi, faddermateriell og fadderordning, og en gjennomgang av dette presenteres. Avhandlingens teoretiske fokus ligger i skjæringspunktet mellom pedagogikk og teologi. I studien anvendes den abduktive forskningsmetoden som har sitt særpreg ved at det er et dialektisk forhold mellom teori og empiri. For å kunne forstå dataene som er samlet inn, forutsetter den abduktive metoden at teori og data må sees i sammenheng. Drøftingen av empirien har teoriutvikling som mål (Thagaard 2013:201).

1.5 Disposisjon

Masteravhandlingen er delt opp i følgende kapitler:

1. Innledning. Her presenteres problemstilling, bakgrunn for valg av tema og avgrensninger. Kapittelet inneholder også studiens forskningsdesign og struktur, samt forskningsoversikt.

2. Teori. Teorikapittelet danner et fundament for å kunne analysere de empiriske funn som er gjort gjennom intervjuene. Kapittelet trekker historiske linjer for fadderoppgaven og trosopplæringen, i tillegg til teori om dåpsliturgi, fadderordning og mandat i Dnk. Her presenteres også faddermateriell fra IKO. Videre skriver jeg om Luthers to-regimentslære, skapelses- og frelsesteologi, og avslutter kapittelet med nettverksteori.

3. Metode. Her redegjør jeg og begrunner metodevalg og forskningens kvalitet, i tillegg til forskningsetiske vurderinger og regler.

4. Analyse. Gjennom analysen presenteres funn fra intervjuene. Sammen med teori fra kapittel 2, analyseres og tolkes materialet i tråd med problemstillingen.

5. Drøfting. Med utgangspunkt i forskningsspørsmålene og analysekapittelet drøftes funn fra intervjuundersøkelsen, i lys av relevant teori fra kapittel 2.

6. Konklusjon. Kapittelet oppsummerer funn fra studien, og svarer på spørsmålene i problemstillingen. Her kommer det frem konkrete forslag til å styrke fadderteologien, og løfte opp fadderne som medarbeidere i trosopplæringen.

2 Teori

I det følgende kapittel presenterer jeg det teoretiske grunnlaget for studien. Den første delen har som overskrift «Fadderoppgaven», der innholdet er ment å underbygge Masteravhandlingens problemstilling. Senere i avhandlingen vil teorikapittelet sammen med intervjuene utgjøre fundamentet for analyse og drøfting. Videre kommer det et kapittel om to-regimentslæren, der Luthers tanker om det verdslige og åndelige regiment med skapelses – og frelsesteologiske vurderinger løftes frem. Luthers engasjement i trosopplæringen presenteres også. Deretter kommer det et kapittel om nettverksteori, før jeg oppsummerer kapittelet med å si noe om kirkens etablerte fadderteologi i dag.

2.1 Fadderoppgaven

I kapittelet om fadderoppgaven trekker jeg historiske linjer om fadderskap og trosopplæring. Før presentasjonen av Dnk`s fadderordning og mandat sier jeg også noe om foreldremandatet. Dagens dåpsliturgi med de nyeste endringer knyttet spesifikt til fadderoppgaven, legges også frem her. Til sist presenteres IKO`s faddermateriell og kirkens offisielle nettsider som har relevans til fadderoppgaven.

2.1.1 Fadderskap i historisk lys

Fadderskap eksisterte helt siden den første kristne tid. Høeg nevner i sin avhandling at faddere var en del av den liturgiske ordningen og den teologiske virkelighet i Oldkirken (Høeg 2009:255). Foreldrene var vanligvis faddere for sine barn, med unntak av de tilfellene der foreldrene var døde (Jansvik 2009:53). Foreldrene hadde ansvar for trosopplæring, og dette ansvaret var i første rekke fundert gjennom foreldrerollen og ikke fadderskapet (Larsen 2010:50). I middelalderen vokste det frem en form for åndelig slektskap til fadderne som nå var andre personer enn foreldrene, og som familien dermed kunne knytte sterkere bånd til (Lynch 1986:149). Dette kunne være en med høyere status, for eksempel en nabo (ibid:155). Larsen er i sin avhandling om «Foreldra sine støttespelarar i trusopplæringa» opptatt av dette slektskapet, og trekker frem noen tanker som Lynch har om det åndelige slektskapet som oppstår ved dåpen som er en åndelig fødsel (Larsen 2010:51). Det knyttes et vertikalt eller åndelig bånd mellom fadderne og den som døpes, og et horisontalt bånd mellom foreldre og faddere med familier, samt at den som døpte med familie også hadde et bånd til barnet (Lynch 1986:5). På denne måten fikk foreldrene et større nettverk som kunne bidra i trosopplæringen (Larsen 2010:51). Nettverket i det åndelige slektskapet med foreldre, faddere og prester førte med seg at fadderne, også kalt medforeldre, skulle samarbeide og respektere hverandre (Lynch 1986:196 og 198). Larsen understreker at denne sosiale nettverks- og

alliansebyggingen førte til at fadderskapet ble mer verdsliggjort. Fadderne hadde innflytelse i saker som angikk fadderbarnet, for eksempel spørsmål vedrørende økonomi eller livets store valg (Larsen 2010:51-52). I sin avhandling «Velkommen til oss,» sier Høeg at den kirkerettslige siden ved åndelig slektskap opphørte i Norge ved reformasjonen (Høeg 2009:255). Lerheim legger i sin artikkel frem at selv om tallet på faddere økte etter reformasjonen, «overlevde likevel slektskapsforestillinger som ei side ved fadderskapet» (Lerheim 2017:451). Hun nevner blant annet forventningen om at faddere skulle gå inn i foreldres sted ved død (ibid). Den formelle siden ved dette spørsmålet blir borte gjennom liturgirevisjoner på 17-1800-tallet, men likevel henger denne forestillingen fortsatt igjen (Lerheim 2017: 451-452).

2.1.2 Historiske linjer i trosopplæring

Jesus blir i Bibelen kalt for både lærer og mester (Bibelen: Mark 9,5, Mark 10,17, Mark 14,4). På gresk betyr ordet «mester» lærer og «disippel» betyr elev. Jesus og disiplene hadde et lærer-elev forhold (Seland 2013:23). I jødisk sammenheng var det vanlig å bruke spørsmål og svar som læringsmetode. Jesus hadde utsagn som var «kortfattede, innholdsfulle og lette og huske» (ibid:24). Hovedinnholdet i Jesu forkynnelse var Guds rike, Menneskesønnen og tolkning av loven (ibid:25). Jesus sendte ut sine disipler for å formidle dette budskapet videre, og dette finner vi sitert i Luk 10 og Matt.28,18-20 (ibid:26). Undervisningen som disiplene hadde tatt imot fra Jesus, ble dermed videreført. Paulus var en sentral person i opplæringen av de første kristne menighetene. I forhold til den tid han levde hadde han utdanning som var over gjennomsnittet (ibid:26-27). Paulus knyttet til seg ressurspersoner i nettverk som drev misjon. Dette førte til at evangeliet ble spredd ut til mange (ibid:27). I urkirken var familielivet lite preget av individualisme. Familiens kollektive behov var i sentrum. En familie besto av flere storfamilier og av og til også slaver (Seland 2013:11). I denne perioden ble hele familier, i tråd med samfunnets ordninger døpt sammen. Det var husfar og familien som hadde ansvar for å lære opp barna i denne perioden (ibid:28). Opplæringen i den kristne tro ble kalt katekumenatet i den eldste kristne kirke. Katekumenat, kateketikk og katekese kommer av ordet «katekjeo» og kan ha ulike betydninger: «Å lære/undervise systematisk eller grundig, men det kan også bety å informere om og fortelle om» (Seland 2013:21). I Oldkirken var betydningen av ordet katekese «dåpsforberedende undervisning som fant sted når en hedning søkte opptakelse i kirken» (Skarsaune 2013:45). Med dette som bakgrunn fra fadderskapets og trosopplæringens første tid, ser det ut til at munkene og prester har vært en støtte for foreldre og faddere frem til reformasjonstiden (NOU 2000:26:19). Martin Luther var

opptatt av både pedagogikk og teologi. Han ønsket at de som var døpt skulle få opplæring og oppdragelse til kristen tro. Som bidrag til å lære og forstå ga han ut Luthers store og lille katekisme på deres eget språk (Graff -Kallevåg 2016:123). «Det er interessant å legge merke til at den samme Luther som gjorde grundige eksegetiske og teologiske arbeider, oppfordret til kreativ bruk av lek i trosopplæringen» (ibid). Det var kirkerommet eller hjemmet som var arena for barnas opplæring i reformasjonstiden (Jensen 2009: 78). Frem til i dag har Luthers lille katekisme hatt en sentral plass i trosopplæringen. «I følge Kirkeordinansen av 1539 for Danmark-Norge skulle presten ha en halvtimes innføring i barnelærdommen i gudstjenesten i tillegg til prekenen» (NOU 2000:19). Konfirmasjonen i Norge ble innført i 1736. Det var en offentlig ordning som berørte både kirken, og hele samfunnet. I kjølvannet av «Lov om konfirmasjon,» kom «Lov om allmueskolen» i 1739. Hensikten med allmueskolen var å lære barna å lese og skrive for å kunne tilegne seg stoff fra prestens konfirmasjonsundervisning (ibid:19). I 1889 kom Folkeskolelovene for by og land, og den kirkelige allmueskolen ble avløst av den borgerlige folkeskolen (ibid:20). Med Mønsterplanen 1969 ble det klart at kirkens dåpsopplæring var ute av skolen. Kirken begynte å innse at den grunnleggende trosopplæringen ikke lenger kunne baseres på skolen. Derfor ble det satt i gang ulike utviklingsprosesser som blant annet jobbet frem «Undervisningsprogram for hjem og kirke» (UPRO) på 1970 og 80-tallet. Plan for dåpsopplæring kom i 1991, og var en nasjonal systematisk rammeplan for dåpsopplæringen i Dnk (Kirkerådet 2010:3). Under overskriften «Ansvarsfordeling og organisering» er det understreket at «Fadderne har fått ansvar som vitner om at barnet er døpt, og for å støtte foreldrene i opplæringen» (ibid:69). Fadderne er også nevnt under spørsmålet om hvem som er ansvarlig for dåpsopplæringen (ibid:10). «Håndbok til Plan for konfirmasjonstide» og «Plan for konfirmasjonstiden» ble gjeldende fra 1998. De nye planene ga nye metodiske ideer og helhetstenkning i forhold til barn og unges nettverk, og de åpnet opp for å skape forståelse av troens innhold på nye måter. Samtidig kan utarbeidelsen av «Plan for trosopplæring, Gud gir- vi deler» sees i sammenheng med trosopplæringsreformen. I NOU: 2000...til et åpent liv i tro og tillit, ble det lagt frem en utredning for Stortinget. Det ble foretatt omfattende høringsrunder, og i 2003 kom Stortingsvedtaket på grunnlag av St.meld.nr 7, der «alle menigheter i Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn får mulighet til å tilby opplæring til barn og unge» (Kirkerådet 2008:11). Dnk fikk bevilget trosopplæringsmidler til å sette i gang et omfattende prosjekt med systematisk oppbygning av trosopplæring i alle landets menigheter. Den nasjonale «Plan for trosopplæring Gud gir-vi deler, ble vedtatt i 2009, og er ment å skulle være verktøy for utvikling av lokale trosopplæringsplaner nasjonalt.

2.1.3 Foreldremandatet

Evenshaug og Hallen skriver at «oppdrageren har et pedagogisk ansvar overfor barn, som ennå ikke kan ta ansvar for sitt eget liv» (Evenshaug og Hallen 1997:47). Dette innebærer at foreldrene har plikt til å ta avgjørelser på barnets vegne (ibid). Selv om det er andre instanser som også tar seg av oppdragelse og opplæring, er det likevel juridiske implikasjoner som tilsier at foreldrene bør og skal ha dette mandatet. Evenshaug og Hallen trekker frem tre sider ved spørsmålet om oppdragermandatet; «Prinsipielt, juridisk og funksjonelt» (Evenshaug og Hallen 1997:47). Både funksjonelt, prinsipielt og juridisk står foreldrene i en særstilling i forhold til barnet. Dette er nedfelt i FNs menneskerettighetserklæring, med forbehold om at samfunnet kan gripe inn dersom foreldremandatet ikke fungerer tilfredsstillende i omsorgen overfor barnet. Biologisk sett er det naturlig å oppdra sine egne barn, og dette er også i overenstemmelse med en teologisk tankegang der foreldre- barn-relasjonen blir sett på som en gudgitt ordening (Evenshaug og Hallen 1997:47-49 og 52). Plan for trosopplæring er tydelig på at familie og hjem er viktigst når det gjelder oppdragelse og utvikling. Det vektlegges at trosopplæringen må legge opp til et godt samspill med hjemmet (Kirkerådet 2010:27). Det samme prinsippet gjelder i skolen. I den generelle delen av Kunnskapsløftet står det som følger: «Foreldrene har primæransvaret for oppfostringen av sine barn. Det kan ikke overlates til skolen, men bør utøves også i samarbeidet mellom skole og hjem. For læringsmiljøet favner også foreldrene» (Utdanningsdirektoratet 2015).

2.1.4 Den norske kirkes fadderordning og mandat

Som medlem i Dnk følger rettigheten til å kunne velges som fadder. Dette har sitt utspring i Kirkeloven (Kirkeloven 2016,§3). I «Alminnelige bestemmelser for dåp» som ble fastsatt av Kirkemøtet i 2011, er det satt opp fem punkt for barnedåp som understreker ansvarsområdene til foreldre, faddere og menighet. «Det er en forutsetning for dåp av barn at de oppdras i kristen tro» (Kirkerådet 2011:5.17). Foreldre, faddere og menighet står sammen om dette oppdraget. Dåpsbarnet skal ha minst to faddere som har fylt 15 år, og minst to av dem må være til stede ved dåpen (ibid:5.17). 15 år er den kirkelige myndighetsalder som medfører at det er tillatt og selv ta avgjørelsen om å melde seg inn eller ut av Dnk (Kirkeloven 2016: § 3), og som medlem ha kirkelig stemmerett i sitt sokn (Kirkeloven 2016: §4). Foruten medlemmer i Dnk, er det også mulig for andre kristne å være faddere dersom de ikke forkaster barnedåpen. De «Alminnelige bestemmelser for dåp» gir dessuten presten mandat og ansvar for å se til at faddervalget er i tråd med de overforstående forutsetningene. Kirken skal også legge til rette for å gjennomføre en samtale om dåpen og dåpsliturgien i forkant av

dåpshandlingen. Samtalen gjennomføres av presten, eventuelt en stedfortreder for presten. Siden fadderne tar på seg oppgaven med å gi barnet trosopplæring, må fadderne velges «med dette for øye» (Kirkerådet 2011:5.17).

2.1.5 Fadderløftet i dagens dåpsliturgi

I forbindelse med gudstjenestereformen i Dnk, ble det behandlet og gjort vedtak om ny dåpsliturgi på Kirkemøtene i 2010 og 2011. Det lå i kortene at det skulle gjøres eventuelle revisjoner når gudstjenestereformens vedtak hadde vært i funksjon i 3 – 6 år. Det viste seg at det var behov for endringer da Kirkerådet drøftet saken i 2013. Innvendingene var at «dåpsliturgien er for tung, for gjentagende, for ordrik og for lang» (Kirkerådet 2013). En av de mest sentrale innvendinger mot dåpsliturgien av 2011, var at fadderløftet kom etter at dåpshandlingen hadde funnet sted. 87 % av høringsinstansene mente at denne plasseringen måtte endres. Pedagogiske begrunnelser for å flytte dette leddet frem før dåp, var at det var «mer naturlig å love noe før enn etter, og dåpsliturgien blir ikke så baktung» (Kirkerådet 2016). Teologiske argumenter mot å flytte fadderløftet frem, var at det er Gud som i sin nåde handler i dåpen, og at menneskelig medvirkning ikke er forutsetning for dåp. Argumenter for flytting var blant annet at det kan være fint å «lukke fadderne inn i den hellige handling før forsakelsen og troen bekjennes» (ibid:16). Kirkemøtet vedtok å flytte fadderløftet frem til før dåp. Under overskriften «Fadderansvaret» i dåpsliturgien står det tydelig hva fadderne er medansvarlige for når de er faddere til et av medlemmene i Dnk. Når faddere og foreldre reiser seg før dåpen, blir det slått fast at de er vitner til at barnet er døpt med en kristen dåp, at de har et hellig ansvar som innbefatter omsorg og forbønn, og at de har ansvar for å hjelpe barnet til å vokse i troen gjennom Guds ord og nattverd (ibid:6). Vedtaket sier at revisjonen av dåpsliturgien skal være tatt i bruk innen 1.september 2017 (ibid:3).

2.1.6 Ressurser til trosopplæringen

2.1.6.1 IKO

Siden 1945 har IKO – Kirkelig pedagogisk senter, vært en sentral bidragsyter og inspirator for kirken og samfunnet vedrørende undervisning og kristen oppdragelse (Haraldsø1989:119 ff). Siden Dnk og flere store lutherske organisasjoner er eiere, kan det være naturlig for Dnk å benytte seg av ressurser fra IKO til kirkelig undervisning. Samtidig produseres det også fadderbrosjyrer og annet trosopplæringsmaterieell i lokalmenigheter, for å styrke det lokale særpreget (IKO u.å). Gjennom årene har IKO tilført skole, barnehage og kirke en rekke faglige bidrag innen religionspedagogikk, blant annet gjennom forsknings- og

utviklingsarbeid, kursvirksomhet og utvikling av ressursmaterieil. IKO er en sentral bidragsyter i trosopplæringsarbeidet for mange menigheter. Innen dette fagfeltet er det utviklet materieil tilpasset dagens lokale trosopplæringsplaner, basert på den nasjonale planen «Gud gir- vi deler.» Med tanke på det nettverket fadderne er en del av, vil mye av IKO`s materieil kunne være aktuelt for fadderne. IKO kan bidra med materieil som bakgrunnsstoff for fadderne til å se det helhetlige nettverket som de er en del av, eller med gaver til fadderbarna. Det er også utarbeidet spesifikt materieil til fadderne som målgruppe. I det følgende kapittel presenteres noe av IKO`s materieil relatert til fadderne eller til informasjon om fadderskap.

2.1.6.2 IKO`s materieil om faddere og til faddere

IKO har utarbeidet ressursmaterieil til trosopplæring for barn og unge, som støtte og ressurs for hjem, menighet og faddere. Det produseres flere typer fadderbrosjyrer, bl.a. fadderbrev med tekst der fadderen får praktiske idéer om «Hva kan jeg gjøre som fadder?» Det står også litt om fadderoppgaven, uten at det er konkretisert med de trospraksisene som fadderløftet formidler (IKO: Fadderbrev). En annen fadderbrosjyre er mer omfattende og med mer teologisk innhold. Her står det både konkret hva faddere og dåpsfølge skal gjøre, men også om innholdet i dåpen. Det nevnes dåp av større barn, hvem som kan være faddere og fadderhistorikk (IKO 2004:Til deg som er fadder).

I 2013 skrev Vikstrøm- Jokela boken «Faddergaven,» som er ment å dele ut til faddere. Boken er lettlest med illustrasjoner, og formidler på en jordnær måte hva en fadder er og gjør. Boken er innom temaene omsorg, bønn, og eksempler for markering av høytider. Ingenting er nevnt om nattverd, og det er få konkrete eksempler på hva faddere kan bidra med til dåpsdagen. Vikstrøm- Jokela tar opp temaet «Fadder er man faktisk hele livet» (Vikstrøm-Jokela 2013: 41). Her tar forfatteren på en vår måte livet av myten om at faddere skal overta foreldreansvaret dersom det skjer noe med foreldrene. Samtidig avliver hun tanken om at fadderskap avsluttes på et gitt tidspunkt (ibid:41-42). Det er også produsert en fadderbønn – en for gutt og en for jente, med samme ordlyd. Bønnen er formet som et bokmerke, og kan brukes som hjelp for fadderne til å be en bønn for sitt fadderbarn. I bønnen blir det bedt om at Gud må velsigne og verne barnet i alle livets situasjoner, og en bønn om at barnet må oppleve omsorg både fra Gud og fadderen (Fylling: Fadderbønn). I 2016 kom det ut et fadderhefte som heter «Kirken ønsker velkommen til dåp.» Heftet er en innbydende trykksak, beregnet på utdeling til foreldrene før dåp og dåpsamtale. Her finnes det blant annet en side som heter «Slik går du frem». Dette er en slags oppskrift på hva foreldrene må tenke gjennom, og hva

som skjer før dåpsdagen. På «oppskriftsiden» med fire punkter er ikke ordet fadder nevnt. På de neste sidene er det forklart om faddere i samme åndedrag som dåpskjolen, dåpsfesten og gaver. Teksten er som følger:

Faddere. Det er vanlig at dåpsbarnet har mellom to og seks faddere. Disse må være over 15 år. Fadderne kommer i tillegg til foreldrene. Mange velger gode venner eller familie som faddere. Fadderansvaret dreier seg om å vise omsorg for barnets opplæring i kristen tro. Fadderne skal be for barnet, og lære det selv å be. Om det er vanskelig å finne faddere, vil menigheten gjerne hjelpe. Ta kontakt med menighetskontoret (Kirken ønsker velkommen til dåp 2016: 8).

De formelle kravene om alder og antall faddere er nevnt, inkludert et maksimaltall på 6 som ikke stemmer. I 2011 ble det utgitt et hefte som heter Intro. Det handler om barn, foreldre og kirke, og fadderskapet har her fått mye oppmerksomhet. Et foreldrepar som skal bære vesle Caroline til dåp, sier noe om valg av faddere. De har valgt hver sin gode venn til å være faddere, og foreldrene sier: «De har vært våre gode venner i mange år, og kan hjelpe Caroline, ikke bare når det gjelder kirke, men i livet» (Intro: 5). Ida Marie Høeg, forsker ved KIFO, skriver i det samme heftet om «støttespelende fadrar.» Om foreldres tanker om fadderskap sier hun: «Dei ønskjer å knyte vaksenpersonar til barnet. Desse kan gå inn og vere støttespelarar til foreldra og vere ein spesiell vaksen som bidrar med merksemd og omsorg til barna. Slik gir ein barna eit ekstra tryggleiksnett utover næraste familie.» (Intro:9). Heftet Intro løfter også frem fadderskapet gjennom et stykke om Wolfgang Plagge som fadder. Han sier: «Å stå som fadder når et barn blir båret frem i Herrens hus, er en bekreftelse på at man vil være med på å gi barnet en kristen oppdragelse» (Intro:7).

I 2008 kom «Dåpsboka» fra IKO. Her forklares dåpens innhold, men ordet fadder er bare nevnt en gang i løpet av sine 32 sider: «Og nokon blir fadder» (Dåpsboka:3).

IKO står også bak utviklingen av faddergaver, blant annet Dåpsklubben Tripp Trapp som faddere, menighet eller andre kan abonnere på til barnet (IKO:brosjyre). IKO har også utviklet trosopplæringsmateriell til utdeling i kirken. Dessuten produseres det bøker, leker, og filmer som kan brukes som faddergaver. Ansvar for å formidle materiellet videre til foreldre og faddere ligger som oftest hos menighetene.

I tillegg til IKO's materiell produseres det også barnebibler, bøker og andre effekter i regi av de Lutherske organisasjonene, som en fadder naturligvis kan benytte seg av som gave. Jeg vil også nevne boken «Guds hånd» skrevet av Rolf Steffensen og utgitt på Verbum forlag. Denne boken er også ment som ressurs til utdeling i dåpssamtaler. Boken har ei side som omhandler faddere i 7 setninger. Det står blant annet: «De kan be for barnet og kanskje ta det med i

kirken. Håpet er at fadderne vil bruke livsmotet og livserfaringen sine til beste for barnet» (Steffensen 2004:26).

2.1.6.3 Nettsteder og fadderinformasjon

Kirkerådet har informasjon om dåp på sitt nettsted, «Kirken.no.» Dåp er et av nettstedets sentrale søkeord, og her finnes en tydelig beskrivelse om «å være fadder» og «Alminnelige bestemmelser.» Oppdatert dåpsliturgi finnes også her (Dnk 2017). Kirkerådet står også bak nettsiden «ressursbanken.no» som er laget som en idébank for arbeid med barn og unge i Dnk. Her finnes det konkrete opplegg hentet fra forsøk og erfaringer fra lokalmenigheter og organisasjoner, som deler av sine erfaringer innen trosopplæring. På dette nettstedet ligger det også annet ressursmateriell, utviklet av fagfolk innen kirkelig undervisning. Ved å søke på «fadder» i «ressursbanken.no» er det beskrevet hva en fadder er. Det står om å velge fadder, markering av dåpsdag, og det er også utformet to fadderbønner (Ressursbanken 2015).

2.2 To-regimentslæren

I kapittelet om to-regimentslæren blir Luthers lære om de to regimenter presentert, og deretter følger et kapittel om Martin Luther og trosopplæring.

2.2.1 Martin Luther og trosopplæring

Martin Luther hadde tydeligvis stor kapasitet, og brant for å formidle evangeliet og systematisere kunnskapen. Både gjennom læren om de to regimenter og i sin produksjon av katekismestoff, ønsket han å vise hvordan Gud handler og hva som er Guds hensikter og bud i samfunnet og i menneskers åndelige liv. Luther var ikke bare opptatt av det teologiske innholdet i katekismestoffet, men interesserte seg også for pedagogikk i sammenheng med trosopplæring (Graff-Kallevåg 2016:123). Gjennom dette gav Martin Luther de kommende slekter en arv som omhandler trosopplæring og pedagogiske innspill, for å skape forståelse for innholdet (CA VIII:6-10). Dette må selvsagt sees i lys av sin tid. Likevel har han forbausende moderne innspill til pedagogiske grep som kan gjenkjennes også i dag. Luther skriver i sin innledning til Luthers lille katekisme: «Å du gode Gud, all den elendighet jeg har sett! Den alminnelige mann, især på landsbygden, har ikke det minste kjennskap til kristenlæren, og mange sokneprester er dessverre ganske uskikket og udugelige til å undervise» (CA VIII: 2). Videre anklager han biskoper, prester og predikanter for å ha sviktet opplæringen i de kristne trossannheter. Det er denne mangel på kunnskap som har drevet Luther til å skrive den lille katekisme (CA VIII:1-5). Martin Luther var en grundig ekseget, men var samtidig opptatt av

at lek som aktivitet kunne brukes kreativt inn i trosopplæringen (Graff- Kallevåg 2016:123). Martin Luther har etterlatt seg en stor arv når det gjelder familiepedagogiske innspill, og kunnskap til hjem og familie gjennom sine katekismer. Det kan diskuteres hvor vidt dette er aktuelt i dag, med tanke på form og en del av innholdet. Likevel kan det være gode grunner til å takke Luther for de store verdier som er gjemt i det store katekismematerialet fra reformasjonstiden. Denne arven har i seg et innhold, metoder og pedagogiske virkemidler som er av betydning også i vår tid.

2.2.2 Martin Luther og læren om de to regimenter

Læren om de to regimenter ble utviklet av Martin Luther i reformasjonstiden.

«Toregimentslæren er en «forståelsesnøkkel», en hermeneutisk nøkkel som kan hjelpe oss til å finne sammenheng i et sammensatt bibelsk tekstmateriale.» (Smith:204). Austad hevder at det er en utbredt forståelse at to-regimentslæren egentlig ikke kan defineres som en *lære* verken av Luther selv eller i lutherske bekjennesskrifter (Austad 1972:69). Den kan heller defineres som en hermeneutisk modell. «Det positive poeng her er å få hjelp av to-regimentslæren til å se de grunnleggende relasjoner i etikken, først og fremst i forholdet mellom skapelse og gjenløsning» (ibid:77). Jeg velger likevel å bruke denne benevnelsen videre i studien. To-regimentslæren er delt i to deler; Guds verdslige regimente og Guds åndelige regimente, og handler om hvordan Gud styrer verden. I det verdslige regimente handler Gud uavhengig av om mennesker tror eller ikke tror, om de har hørt evangeliet eller ikke. Gud handler også der mennesker aldri har hørt evangeliet forkynt fordi han er skaperen, og fortsatt skaper og opprettholder liv. «Gjennom denne ytre livsvirkeligheten, ikke minst gjennom møtet med andre mennesker, møter Gud den enkelte med sine krav, med sin lov» (Smith:204-205). Guds lov er et hjelpemiddel til å kunne begrense den negative virkningen som synden kan bidra til. Dette kalles lovens første bruk. I det åndelige regimente er evangeliet i sentrum. Evangeliet frigjør. Da Jesus døde og stod opp fra graven, seiret han over synd, skyld og dom. En dag skal synden være overvunnet for alltid. Gud anvender loven også i det åndelige regimente når det er behov for å vise at noe er synd, og lede mennesker til Jesus. Dette kalles lovens andre bruk. To-regimentslæren kan også være en god nøkkel til å løfte frem evangeliet i det verdslige regimente (Smith: 205). I Confessio Augustana fremholdes det at i det åndelige regimente skal man «lære evangeliet, tilsi syndenes forlatelse, forvalte sakramentene og utstøte de ugudelige uten fysisk maktbruk» (CA VII:31). Dette understreker at det er en orden i hvordan læren skal anvendes for å kunne fungere, og maktbruk hører ikke hjemme her. Dette viser også at Luther tar inkarnasjonen på alvor og har

en kristologisk begrunnelse og tanke med både dåpen og pedagogikken. Gjesdal hevder at frelses – og skapelsesperspektivet bør samhandle, og ikke rendyrkes, sett i trosopplæringsperspektiv (Gjesdal 2007:17). Ved å anvende begge perspektivene, vil barnet forstå at Gud er med i alt, samtidig som frelsesdimensjonen får frem Jesus som kaller til omvendelse (ibid). Dette understreker og sammenholder det som Luther formidler i to-regimentslæren.

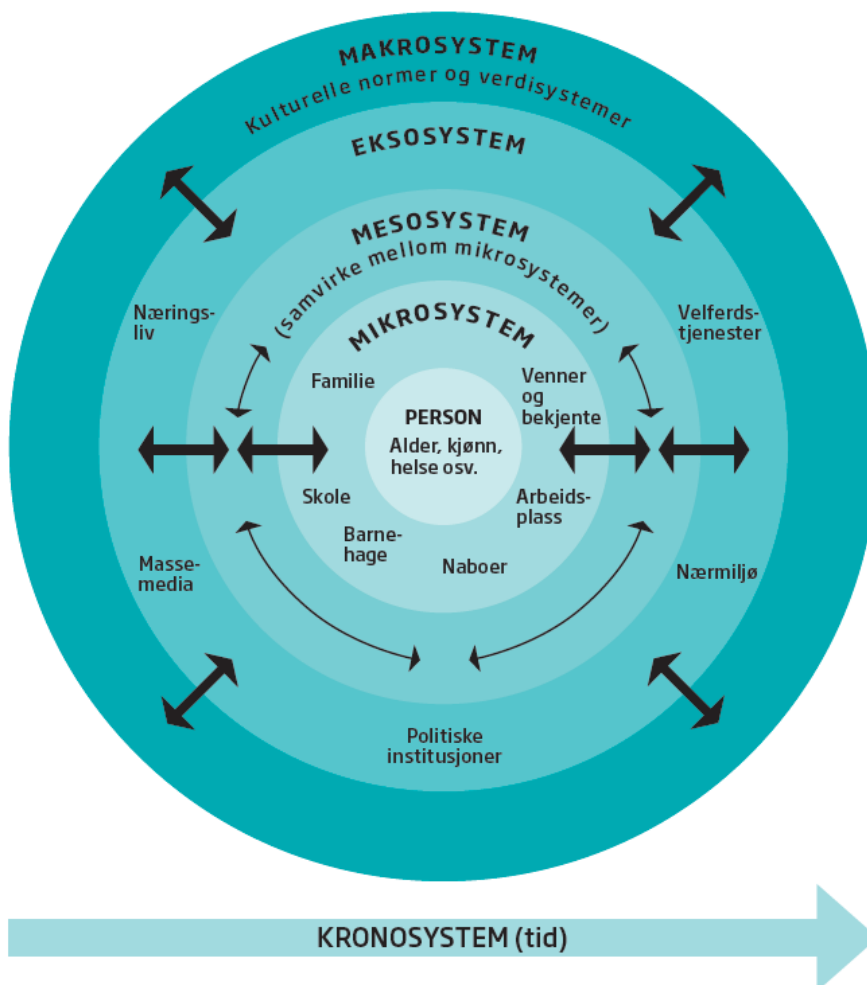
2.3 Nettverk og nettverksteori

Det afrikanske visdomsordet «Det skal en hel landsby til for å oppdra et barn,» kan danne en innledning til kapittelet om nettverk og nettverksteori. I trosopplæringen vil kunnskap om barn og unges nettverk kunne gi forkunnskaper om hvilke metoder som kan fungere. I tillegg kan kirken også bidra til å danne nye nettverk, som kan utvide barnets helhetlige nettverk. I det følgende blir temaet nettverk og nettverksteori løftet fram gjennom Urie Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell, og ved å se på Evenshaug og Hallens familiepedagogiske modell. I tillegg presenteres nettverkstenking i «Plan for trosopplæring.»

2.3.1 Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell

Urie Bronfenbrenner var opptatt av at mennesker tilhører en sammenheng og lever i et samspill med familie og samfunn. På 1970-tallet konstruerte han en utviklingsøkologisk modell som gir en helhetstenkning for barnet og familien når det gjelder utviklings- og oppdragelsesmiljøet, og det nettverket som inngår i dette (Evenshaug og Hallen 1997: 324). Bronfenbrenners modell er delt inn i mikro-, meso-, ekso- og makrosystemer. I slutten av 80-tallet la Bronfenbrenner et nytt nivå til modellen sin; kronosystemet. Dette handler om hvordan hendelser i livet kan påvirke og endre et eller flere av de andre nivåene. Eksempel på dette kan være at barnet utvikler seg og blir voksen, eller det kan være hendelser som skilsmisse i familien, faddere kan miste kontakten, omveltninger ved at far og mor mister jobben eller store politiske endringer i samfunnet. Det kan få konsekvenser for familie og også kontakten med fadderne. Bronfenbrenner ønsket med dette nivået å ta tidsperspektivet inn i modellen (Lenes 2014:16). Mikrosystemet er den innerste sirkelen der barnet er med sine relasjoner til familie, venner og nærmiljø. Det formelle støttesystemet, for eksempel barnehage, skole og kirke kan også høre til her, i den grad barnet møter mennesker innen disse instansene i sitt dagligliv. I mikrosystemets verden møter barnet mennesker, gjenstander og uttrykksformer som gjensidig påvirker hverandre, skaper utvikling og bygger relasjoner. I mikrosystemet kan det være gode utviklingsmuligheter for barnet, dersom verdier og relasjoner er samstemte og samhandlende (Gjesdal 2007:35). En fadder som lever nær i barn

og unge sitt liv, kan dersom de ytre forutsetningene er til stede være en del av mikrosystemet. Mesosystemet handler om at mikrosystemene til barnet samspiller, og at barnet selv samhandler i dette nettverket. Når en gruppe barn får fremføre en julesang de har øvd inn med kirkens barnekor i barnehagen, er dette en måte å bekrefte barna på, samtidig som det bygger positive relasjoner mellom barnehage, kirke og hjemmet. I mesosystemet kan det oppstå verdikonflikter, men det kan også fungere optimalt dersom hjemmets verdier respekteres på en profesjonell og god måte hos de andre aktørene i nettverket (ibid:35-36). Faddere kan også være en del av et mesosystem, og bidra inn i de ulike nettverkskoblingene ved for eksempel å delta på barn og unges arenaer utenfor hjemmet.

Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell (Utdanningsforskning 2015).

Eksosystemet i modellen er sirkelen utenfor mesosystemet. Dette er et nivå som består av miljøer som er perifere for barnet, men som kan være en del av livet til menneskene i mikro- og mesosystemet. Foreldrenes arbeidsplass er et eksempel på et eksosystem for barnet, men et mesosystem for foreldrene. Foreldrenes arbeidstidsordninger og lønn hører også med i eksosystemet til barnet, og vil kunne slå ut positivt eller negativt på mikro – og mesonivå. Dersom eksosystemet skaper utfordringer for barn og unges foreldre, kan systemets innvirkning på familielivet føre til at fadderne kan bidra med tid og tilstedeværelse i familiens nettverk. På den måten kan presset på familien bli mindre, og relasjonen mellom fadder, fadderbarn og den øvrige familie blir sterkere.

Makrosystemet er den ytterste sirkelen i modellen. Dette nivået er samfunnsnivået, der det gjøres bestemmelser av overordnet art som kan påvirke barnets liv. «Det mønster av verdier, ritualer, tradisjoner, økonomiske forhold, klassestrukturer, nasjonal «stil» og ideologier som eksisterer i en kultur og delkultur» (Gjesdal 2007:36). For noen kan kirken ligge på makronivå som en del av kulturbegrepet. En bevisst fadder kan også bidra inn i nettverket ved å samarbeide med kirken, med forventning om at kirken har noe å tilføre og samarbeide om i systemene innover i modellens sirkel.

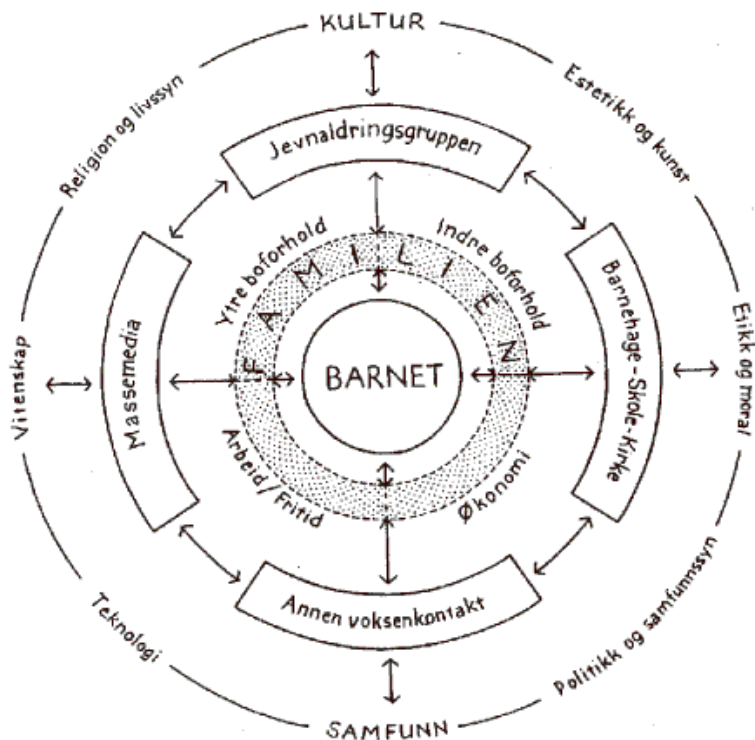
2.3.2 Nettverk og familie

Med utgangspunkt i Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell, poengterer Evenshaug og Hallen hvor betydningsfullt det er for et barn og familie å ha et nettverk med stort mangfold rundt seg (Evenshaug og Hallen 1997:325).

Inge Bøe sin definisjon på nettverk dras inn som en videreføring av definisjonen som tidligere er nevnt: «Et system av varige kontakter som enkeltpersoner, grupper og institusjoner samhandler med» (ibid). Evenshaug og Hallen sier at undersøkelser som er gjort om samspillet mellom foreldre og barn henger sammen med hva slags støtte man får fra venner og familie (Evenshaug og Hallen 1997:326). Måten nettverket bidrar i barnet og familiens liv påvirker foreldrenes måte å opptre på overfor barnet følelsesmessig. Et nettverk som får fungere inn i familiens indre liv, fører til at foreldrene lettere ser sine barns behov enn i familier som ikke har et nettverk som fungerer fullt så godt. Når familien får positiv støtte av folk i nettverket som får leve nær dem, kan dette føre til mindre stress i hverdagen der flere voksne kan trå til med praktisk hjelp, som for eksempel barnevakt, eller som samtalepartner som kan gi konstruktive innspill til hvordan foreldrene håndterer foreldrerollen. I boken til Evenshaug og Hallen trekkes det også fram besteforeldres betydning og tilstedeværelse i

barnefamilier (Evenshaug og Hallen 1997:192). Besteforeldre og faddere som har anledning til å leve tett på den oppvoksende slekt, vil kunne ha noe av samme funksjon i barn og unges nettverk. Evenshaug og Hallen nevner besteforeldre som «et viktig ankerfeste av trygghet og stabilitet» (ibid:193). Selv om de to rollene ikke er sammenfallende, vil likevel omsorgsaspektet fra både besteforeldre og faddere kunne være et felles bidrag i nettverket og skape trygghet og nærhet i oppveksten og oppdragelsen.

Evenshaug og Hallens familiepedagogiske modell har som grunnlag familiens filterfunksjon.

En familiepedagogisk modell (Regjeringen.no 2001).

Fordi familien er primær oppdragelsesfaktor, så fungerer den også som et direkte filter som alle andre inntrykk utenfra tilpasser seg etter (Evenshaug og Hallen 1997:20). Foreldrene som har ansvar for oppdragelsen, bør i følge Evenshaug og Hallen selv fungere som et filter (ibid). Foreldrerollen løftes høyt som modell og stabil faktor i livet til barnet. Ved å gripe denne rollen, er foreldrene med på å velge hvilke inntrykk barnet skal ta inn over seg, jfr. 2.1.3. Familien har ikke bare en direkte, men også en indirekte filterfunksjon. Det innebærer at inntrykk utenfra blir målt ut fra de referanserammene som barnet har med seg hjemmefra (ibid:21). Modellen viser hvordan de ulike sekundære faktorer kan påvirke, samtidig som vi

ser at barnet blir omsluttet av sin primærkilde som er familien. Dette betyr ikke at barnet ikke kan påvirkes utenfra. Familien er selv i en interaksjon med omgivelsene, og kan bli påvirket. Evenshaug og Hallen understreker at «oppdragelse alltid skjer i en sosial og kulturell sammenheng» (Evenshaug og Hallen 1997:22). I likhet med kronosystemet til Bronfenbrenner, er tiden en faktor som etter hvert vil føre til forandring i innflytelsen fra foreldre og øvrige familie. Et annet moment er alle forandringer og variasjoner som kan forekomme i en familie i dagens samfunn. Det må også poengteres at den familiepedagogiske modellen har et syn på barnet som kommuniserer at barnet selv har muligheten til å ta mer ansvar for eget liv, og har utviklingsmuligheter. I sammenheng med dette vil det være interessant å se på hvor fadderne kommer inn i bildet når det gjelder å være en påvirkningsfaktor og modell.

2.3.3 Nettverkstenkning i «Plan for trosopplæring Gud gir-vi deler»

I den nasjonale trosopplæringsplanen er det en modell som ofte blir trukket frem for å vise trosopplæringens innhold (Kirkerådet 2010:15).

Modellen viser kjernen i trosopplæringsarbeidet, som er Guds kjærlighet i Jesus Kristus. For å kunne nå barn og unge med dette budskapet er det tre aspekter som er sentrale i

trosopplæringsarbeidet. Det bør jobbes med kristen tro og tradisjon, kristen tro i praksis og livstolkning og livsmestring (ibid:14). Modellen gir uttrykk for kirkens mål med trosopplæringsarbeidet. For å få til en helhetlig trosopplæring for barn og unge, legger trosopplæringsplanen opp til at de lokale planer som utvikles skal si noe om hvordan man kan nå målene ved hjelp av 11 sentrale dimensjoner (Kirkerådet 2010: 27-35). Under dimensjonen «Samvirke med hjemmet og familien» står det følgende: «Menigheten, foreldre/foresatte og faddere står sammen om oppdraget som oppfølging av dåpen innebærer.» Videre kan dette leses: «Gjennom de ulike tiltakene i trosopplæringen kan foreldre/foresatte, faddere og øvrige familie involveres i planlegging og gjennomføring av tiltak, og inspireres til egenaktivitet for deltakerne i etterkant» (ibid:27). Planen understreker dermed at trosopplæringsarbeidet er et arbeid mellom menighet, foreldre/foresatte og faddere. Disse danner et nettverk rundt barn og unge som gjensidig kan hjelpe hverandre frem mot det felles mål å formidle Guds kjærlighet i Jesus Kristus. Det snakkes også om anledningen til å styrke barn og unges nettverk gjennom trosopplæringsarbeidet. Siden barn og unge lever under ulike forhold, kan dermed nettverket i trosopplæringen bidra til å styrke oppvekstsvilkårene (ibid:27). I tillegg til dette formidler Trosopplæringsplanen et helhetlig syn på læring som omfatter arbeidsformer og innhold som kan sees i tråd med problemstillingen, men også med tanke på ulike former for nettverksbygging: «Både undervisning og aktivitetsbasert læring, dialog og samtale, gudstjeneste og andre former for erfaring av tro i praksis, deltakelse og medarbeiderskap, samt miljøbyggende samvær» (ibid:19). Ved å benytte seg av et helhetlig læringssyn, må også verktøy innen kommunikasjon, og ikke- menneskelige faktorer som materiell til trosopplæringen tas med.

2.4 Kirkens etablerte fadderteologi i dag

For å videreføre temaet materiell i trosopplæringen, er dette et felt som er blitt en del av dagens fadderteologi. Fadderne oppfordres gjennom faddermaterialet til at de dømte blir fulgt opp med tanke på fadderløftet, og omsorgsaspektet. IKO har vært og er en sentral bidragsyter til å styrke og holde sammen den skapelsesteologiske og frelsesteologiske siden ved fadderskap. På en praktisk måte har IKO utarbeidet materiell som kan gis til fadderbarna, men også ved å gi ut bøker og hefter til inspirasjon for faddere, samt utvikle kirkens nettsider. Når det gjelder fadderordningen og kirkens mandat er dette nedfelt i dåpsliturgien, «Alminnelige bestemmelser» og Kirkeloven. Dåpsliturgien uttrykker at fadderne er medarbeidere og medansvarlige for barnets trosopplæring, inkludert å vise omsorg. Omsorgsaspektet viser seg i uskrevne praksiser som ikke har rot i virkeligheten i dag, bl.a. tanken om omsorgsovertakelse

ved foreldres død. I Foreldreundersøkelsen til Øystese konkluderes det med at fadderordningen er sovende når det gjelder de forpliktelser fadderskapet innebærer, og har et forbedringspotensial (Øystese 2004:98-99). Dette er signaler til kirken om å fortsette å utvikle en fadderteologi som kan møte mange faddertyper. Noe av dette blir drøftet videre i kapittel 5.

3 Metode

Metodekapittelet presenterer fremgangsmåter, prosesser, vurderinger og valg som er gjort i arbeidet med å søke etter svar på problemstillingen. Som verktøy anser jeg kvalitativ metode som godt egnet til å kunne svare nyansert på forskningsspørsmålet. De vurderinger som er gjort i forhold til metodevalg og intervjuform legges frem i det første kapittelet. Deretter drøftes utvalget som er gjort i studien, før kapitlene om innsamling og analyse av materiale legges frem. Forskningens kvalitet vurderes og drøftes ut fra spørsmålene om reliabilitet, validitet og muligheten for overførbarhet. For å sikre oppgavens kvalitet og troverdighet både i forhold til enkeltpersoner og samfunnet for øvrig, er også forskningsetikk tatt med som et eget punkt.

3.1 Kvalitativ eller kvantitativ metode?

Ved valg av metode er det en fordel å ha noe teoretisk kunnskap om hva det skal forskes i (Kvale og Brinkmann 2009:199). Metoden bør også kunne føre til ny innsikt, og gjerne bidra til å gi svar på hvordan den nye innsikten kan komme til nytte (Aase og Fossåskaret 2007:134). Med dette som bakgrunn valgte jeg å anvende kvalitativ metode med bruk av intervjuundersøkelse i denne studien. For å finne svar på forskningsspørsmålene, var min vurdering at kvalitativ metode ville gi det beste bildet av det som etterspørres i masteravhandlingen. En kombinasjon av metoder kunne kanskje ha gitt et mer utfyllende bilde og svar. Samtidig måtte studien avgrenses for ikke å bli for stor og komplisert tidsmessig og innholdsmessig. Jeg ønsker å forstå hvordan informantene kombinerer pedagogisk og teologisk teori. I et intervju kan jeg få innsyn i hvordan de resonnerer (Everett og Furseth 2012:68). Repstad hevder at et kvantitativt intervju ofte er «for snevert til å kunne absorbere et levende menneskes nyanserte erfaringer og holdninger» (Repstad 2007:58). Et kvalitativt intervju derimot vil bære preg av mer fleksibilitet, fordi det er mulig å utdype et emne ved å stille tilleggsspørsmål. Rekkefølgen på spørsmålene kan også gjerne endres dersom dette fremkommer som naturlig i intervjusituasjonen. Ved å velge denne metoden, åpner det opp for større fleksibilitet og nyanser som kan gi et grundigere bilde og utgangspunkt for analysen i studien (ibid:59).

3.1.1 Semistrukturert intervju

Som intervjumetode innen kvalitativ metode, ble semistrukturert intervju anvendt i studien. Denne typen intervju kan ligne en vanlig samtale, men utgjør en mellomting mellom en samtale og bruk av spørreskjema (Kvale og Brinkmann 2009:47). Selv om intervjuguidene som ble utarbeidet hadde faste overskrifter og ferdig formulerte spørsmål, betydde ikke det at

intervjusituasjonen ble låst til å benytte akkurat disse spørsmålene. Denne muligheten til frihet i intervjusituasjonen, gjorde det mulig å utdype samtalen og gå dypere inn i tematikk som kunne være viktige bidrag til å svare på oppgavens problemstilling.

Det semistrukturerte intervjuet gav også rom for å omformulere og forklare spørsmål, slik at informanten ble ledet inn mot de tema intervjuguiden hadde som overskrifter. Som forsker i en intervjusituasjon med semistrukturert intervju som metode, vil det være en fordel å ha kjennskap til problemstillingen. Dette vil kunne øke kvaliteten på eventuelt utfyllende spørsmål for å få frem skjult kunnskap hos informantene kunnskapsrike. I tillegg vil det være av betydning for forskerens trygghet og troverdighet at vedkommende møter informantene med kunnskap om oppgavens anliggende.

3.1.1.1 Intervjuguide

Det var to grupper av prester som skulle intervjues. Den ene gruppen var kirkeledere, mens den andre gruppen var i prestestilling i en menighet. Av den grunn ble det utarbeidet to intervjuguider. Tematisk og innholdsmessig var de to intervjuguidene tilnærmet like, men enkelte spørsmål hadde ulike nyanser pga. informantenes ulikhet når det gjaldt nærkontakt og overordnet kontakt med menighetslivet (Vedlegg 3 og 4). Dette utgangspunktet gjorde det mulig å sammenlikne hele gruppen informanter, samtidig som det også åpnet for å sammenlikne kirkeledernes og prestenes uttalelser i den grad det kunne utdype problemstillingen. Intervjuguiden ble utarbeidet tidlig i studiens forløp, og besto av fem hovedoverskrifter med oppfølgingsspørsmål knyttet til hovedtemaet: 1.

Introduksjonsspørsmål, 2. Faddere – før dåp.3. Faddere og trosopplæring, 4. Den norske kirkes «fadderteologi,» 5. Fremtidens fadderordning. En kvalitativ intervjuguide skal ikke være fastlåst ved at det ikke er mulig å endre på rekkefølge eller legge til spørsmål for å utdype tematikken. Dette betyr at det er viktig å tenke helhetlig og ikke at forskeren skal stille uforberedt (Repstad 2007:58).

3.1.1.2 Intervjuprosedyre

Informantene holder til på ulike steder av landet. Av praktiske årsaker har jeg intervjuet fem av dem i forbindelse med møter og samlinger jeg selv har deltatt på i regi av Dnk. Under et av de 8 intervjuene kom en kollega av informanten inn for å stille et spørsmål, men utenom dette var det ingen avbrudd i intervjusituasjonen. Intervjuene tok mellom 25 min og 44 min. De ble tatt opp og lagret i hver sin lydfil. Utvalget ble kategorisert med tittel og nummer, for eksempel Prest 1 og Leder 3. Ved den første kontakten ga jeg en kort orientering om intervjuundersøkelsen, dens tittel og praktiske sider ved fremgangsmåten. Jeg nevnte også at

studien var godkjent av NSD. Etter å ha fått bekreftet intervjuavtalene, sendte jeg samtykkeskjema på e-mail for å sikre at hovedlinjene for intervjuet skulle være klarert, og skjema signert når vi møttes til intervju. Intervjuene fant sted enten på informantenes arbeidssted eller på annet avtalt sted til avtalt tidspunkt.

3.2 Utvalg

Ved utvelgelse av informanter vurderte jeg først om jeg skulle intervju flere profesjoner i Dnk. Da tenkte jeg på prester, kateketer og menighetspedagoger som alle er involvert i trosopplæring fra 0-18 år. Dette kunne ha blitt for omfattende for masteravhandlingens rammer, og derfor landet jeg på å intervju prester, siden det er de som døper og som får den første personlige kontakten med dåpsfamilie og eventuelt faddere i dåpssamtalen. Jeg antok at prester hadde relevant informasjon som kunne bidra til å gi svar på avhandlingens problemstilling. I utgangspunktet ønsket jeg å intervju fem prester og fem kirkeledere om de samme temaene, men med to ulike spørreskjema som kunne nå målgruppen i sin hverdag på en best mulig måte. Det var et bevisst valg for å få frem bredden i problemstillingen å ha et utvalg av informanter i utøvende prestetjeneste og noen med overordnede funksjoner. For å begrense arbeidsmengden uten å rukke ved studiens relabilitet, endte det opp med at jeg intervjuet tre kirkeledere og fem prester, alle med teologisk utdanning, ordinasjon og presteerfaring. Årsaken til at jeg valgte kirkeledere, var en forventning om at denne gruppen ville kunne reflektere mer teologisk i forhold problemstillingen enn de utøvende prestene. Siden jeg selv er ansatt i Dnk, benyttet jeg meg av mitt nettverk og kontakter fra hele landet, for å finne informanter som kunne representere et visst mangfold med tanke på erfaring, alder, kunnskap og representativitet i forhold til geografi og kjønn. Det var kun en person som svarte nei på spørsmålet om å stille som informant, og avslaget handlet ikke om uvillighet men om stort arbeidspress i den aktuelle perioden. De andre takket ja, og samarbeidet godt for å få til intervjuavtaler. Aldersspennet på informantene er fra 28 til 67 år, flertallet er fra 50 år og oppover. Fire av informantene kontaktet jeg pr telefon, og fire tok jeg personlig kontakt med i forbindelse med et nasjonalt arrangement jeg deltok på.

3.3 Metoder for analyse av materiale

3.3.1 Transkribering

Transkribering er en omfattende prosess der det som sies på lydopptaket blir nedtegnet mer eller mindre ordrett. Kvale og Brinkmann anbefaler å høre gjennom tre lydopptak og transkribere dem for å øve seg på prosessen (Kvale og Brinkmann 2009:106). Selv om ikke

dette ble gjort i forkant av denne oppgaven, ser jeg likevel at transkribering er en prosess i å forstå intervjusituasjonen bedre, også underveis i forskningen. Forskeren får oppleve seg selv gjennom kommentarer, bekreftelser, avbrytelser og utdypende spørsmål både i positiv og negativ retning. Noen velger å sette andre til å ta jobben med transkripsjon, under forutsetning av at spørsmålet om taushetsplikt er klarert. For meg var det å kunne gjøre dette selv en prosess til å bli godt kjent med stoffet (Repstad 2007: 81). I denne prosessen var det i tillegg til den tekniske delen ved å transkribere, også nyttig å kunne notere momenter til bruk i analysen (ibid). Jeg valgte å transkribere intervjuene ordrett helt fra starten av, med unntak av enkelte gjentakelser, og ord som mm, hm, eh – når disse ble tolket til å ha liten betydning for sammenhengen. Dette ble ikke konsekvent gjennomført, fordi det i noen tilfeller kunne se ut som at informanten kjøpte seg tid eller trengte å tenke seg om ved å si for eksempel eh. Norske skriveregler ble ikke nødvendigvis fulgt pga. muntlig tale, med lange og til dels usammenhengende setninger og innskutte bisetninger. Siden avtalen med informantene var å sende transkripsjon i retur for godkjenning, fikk jeg en ny og bearbeidet utgave fra den ene informanten uten at dette, etter mitt skjønn, ville ha betydning for forskningen. En av informantene ønsket ikke å se gjennom transkriberingen, men valgte å stole på at jeg gjorde arbeidet på en ærlig og redelig måte.

3.3.2 Dataanalyse

Det er en forutsetning for å kunne sette i gang analyseprosessen at datamaterialet er på plass i form av skriftlige data (Hammersley og Atkinson 1996:221). I denne studien ble materialet systematisert og kodet i forhold til problemstillinger og målsetning med oppgaven. Kodingen har sitt utspring i «grounded theory» (Kvale og Brinkmann, 2009: 209) som ble innført av Glaser og Strauss. Strauss og Corbin mener at dette er en koding som passer for kvalitativ forskning ved å anvende «analyse, undersøkelse, sammenligning, begrepsliggjøring og kategorisering av data» (Kvale og Brinkmann, 2009:209). For å få en gjennomgående helhet i oppgaven, er det viktig å se at teori, analyse og problemstilling hører sammen og underbygger hverandre (Everett og Furseth 2012:147). I denne intervjuundersøkelsen har jeg anvendt den abduktive forskningsmetoden i forhold til materialet. Denne metoden er opptatt av å danne empiri gjennom et dialektisk forhold mellom teori og innsamlede data (Thagaard 2013: 198). Abduktiv metode benytter elementer fra induktiv og deduktiv metode, ved å anvende data fra forskningen og analysere disse med utgangspunkt i etablert teori (ibid). For å konkretisere metodene for analyse gjennom koding, ble stikkord og sitater som opplevdes relevant notert ved transkriberingen. Ved neste gjennomgang av materialet ble fire av de fem hovedpunktene

i intervjuguiden delt i fire overordnede koder, punkt 2 – 5, som relevante svar ble systematisert i forhold til. Det første punktet med introduksjonsspørsmål ble luket ut som mindre relevante i denne sammenheng. Det betyr likevel ikke at disse svarene er irrelevante for forståelsen av informantene som personer, og kan bekrefte den erfaringen som den enkelte informant har som troverdig kilde. Til sist kunne det relevante datamaterialet samles under hovedkategorier som omhandler forholdet mellom skapelses – og frelsesteologi, hvilke tanker prester og kirkeledere har om faddere og fadderansvar og hvordan kirken bedre kan legge til rette for fadderskapet. Hovedkategoriene utgjør spørsmålene i problemstillingen.

3.4 Forskningens kvalitet

3.4.1 Reliabilitet

Et sentralt spørsmål i forskning er å vurdere reliabiliteten i datamaterialet. Reliable data handler om påliteligheten til kildene som er benyttet i innsamlingen. Dette kan være både primære kilder som i et kvalitativt intervju kan være informanten, men også sekundære kilder i form av litteratur som omhandler den aktuelle problemstillingen eller forskningsrapporter (Everett og Furseth 2012:135). En studies reliabilitet henger også sammen med hvilke metoder som velges og hvilke avgjørelser som tas (Vikre 2014:33). Transkripsjonens reliabilitet kan også vurderes i denne sammenheng, siden forskers eventuelle fortolkning kan føre til unøyaktigheter i materialet som blir gjengitt. Kvale og Brinkmann viser også til hvordan unøyaktigheter i to transkripsjoner av det samme intervjuet kan ha betydning for reliabiliteten i forskningen. Det kan også påvirke betydningen av en setning hvordan tegnsetningen er. Lydopptakene kan også i noen tilfeller ha dårlig kvalitet enten pga. teknikk, eller utydelig tale fra informanten. Fortolkning av pauser og følelsesmessige utbrudd kan også være faktorer som påvirker reliabiliteten i intervjuet. (Kvale og Brinkmann 2009:192-193).

3.4.2 Validitet

Når det gjelder validitet i et forskningsprosjekt, er det avgjørende at dataene som blir samlet inn er relevante for å kunne svare på prosjektets problemstilling. En fare ved å skulle velge ut data, kan være enten å overse datamateriale som kunne ha hatt betydning for å kunne svare på forskningsspørsmålet, eller å ta inn materiell som er irrelevant som svar på problemstillingen (Everett og Furseth 2012:135). Kvale og Brinkmann presenterer i sin bok to typer validitet som begge hører hjemme i en kvalitativ sammenheng. Den ene kalles kommunikativ validitet og den andre pragmatisk validitet (Kvale og Brinkmann:2009:258 og 261). Den kommunikative validitet «er basert på en usikkerhetslogikk og en kvalitativ

probabilitetslogikk» (ibid:258). En valid observasjon oppstår når flere deltakere med ulike meninger er i dialog og argumenterer seg frem til en fortolkning (ibid). Pragmatisk validitet er mer enn å komme til enighet i en dialog (ibid:261). Denne typen validering er delt i to og handler om «hvorvidt et kunnskapsutsagn ledsages av handling, eller hvorvidt det bidrar til en handlingsendring» (ibid:262). Dette sier noe om at innen kvalitativ metode henger validitet sammen med troverdigheten forskningsprosjektet gir, hvilke tilbakemeldinger prosjektet får, og om undersøkelsens nye funn kan føre til handling og endring (ibid).

3.4.3 Generaliserbarhet

I boka til Kvale og Brinkmann stilles det spørsmål om hvor vidt kvalitative intervjuundersøkelser kan være generaliserbare eller ikke. Undersøkelsene er ofte foretatt blant et lite utvalg av informanter, slik at en generalisering kan bli vanskelig. Motspørsmålet er da: «Hvorfor generalisere?» (Kvale og Brinkmann 2009:265). Dette henger sammen med spørsmålet om validitet i et kvalitativt forskningsprosjekt, der troverdigheten av sosial kunnskap ikke nødvendigvis må være vitenskapelig fundert med universell gyldighet (ibid). Kvale og Brinkmann trekker frem spørsmålet om hvor vidt generalisering av intervjuresultater kan anvendes og overføres til relevante situasjoner. Forfatterne skisserer tre ulike måter å generalisere på. Naturalistisk generalisering bygger på personlige erfaringer, og statistisk generalisering bygger på kvantitative metoder med informanter som er valgt ut fra statistiske kriterier (ibid, s.266). Den analytiske generaliseringen er relevant og kan anvendes i et forskningsprosjekt som dette. Ved denne type generalisering er det de som mottar ny informasjon som bestemmer om denne kunnskapen kan ha en overføringsverdi. Av den grunn hviler det et ansvar på forskeren hvor vidt en analytisk generalisering vil finne sted. Det fordrer at forskningen har god kvalitet (ibid:267 og 269).

3.5 Forskningsetikk

I forskningen er det etiske regler som forskeren til en hver tid må ivareta og være seg bevisst. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NSEH) har utviklet forskningsetiske retningslinjer for forskning innen sitt fagfelt. Retningslinjene berører både forskningsprosessen, og det som skjer videre med konklusjoner og funn i forskningen (Everett og Furseth 2012:26-27). Følsomme tema, konfidensielle tema knyttet til personopplysninger, arbeidssted fordrer at intervjuene blir tatt hånd om på en forsvarlig og trygg måte. Dette gjelder både i forskningsprosessen, og når forskningsprosjektet er avsluttet. Dersom intervjuet skal sendes tilbake til informantene for gjennomsyn, kan det være fornuftig å formulere teksten slik at den fremtrer som en skriftlig sammenhengende tekst. Ved å velge å

sende en ordrett transkripsjon til informant, kan det være fornuftig å forklare hva som skiller skriftlig og muntlig språkstil (Kvale og Brinkmann 2009:195). Kvale og Brinkmann hevder at ved å publisere ordrett den muntlige transkripsjonen kan det oppleves «uetisk stigmatiserende» av bestemte personer og grupper» (ibid). Ved å skriftliggjøre en transkripsjon med korrekte skriveregler vil det overfor enkelte informanter føre til økt grad av respekt, og samtidig gjøre teksten mer lesbar og forståelig (ibid:196).

3.5.1 Anonymitet

Forskningsarbeid skal ha sitt utgangspunkt i en grunnleggende respekt slik at personvernet blir ivaretatt (Everett og Furseth 2012:27). I denne studien innebærer det at enkeltpersoner ikke på noen måte skal kunne gjenkjennes i avhandlingen når de har vært informanter i intervjuet. Dette prosjektet er meldt inn og godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), for å ha dokumentert tillatelse til å foreta forskning med innhenting av personopplysninger (Vedlegg 1). For å ivareta de etiske retningslinjene om at det skal være informert samtykke fra informanten og at vedkommende ikke skal bli skadelidende av å delta, sendte jeg samtykkeskjema på mail til informantene før intervjuet (Everett og Furseth 2012: 136). Før vi startet intervjuet, fikk jeg det signerte samtykkeskjemaet fra informanten (Vedlegg 2). I tillegg til dette var avtalen med informantene å slette alle personopplysninger fra lydopptakene når oppgaven var godkjent. I det transkriberte materialet ble også det som kunne spores tilbake til personen av faktaopplysninger, personopplysninger og kjønn anonymisert, slik at dette var sikret helt fra starten av. Dersom det skulle ha vært nedtegnet et navn på person eller sted, skrev jeg NN. For å anonymisere valgte jeg også å skrive på bokmål og unngå dialektord.

3.5.2 Personlig kjennskap

Som kateket i Dnk i mange år, har det naturlig nok blitt en del felles kontaktpunkter med ansatte både lokalt, regionalt og nasjonalt i årenes løp. Dette kan være både ved å ha møtt og sett folk på kurs og konferanser, og også gjennom media av ulike slag. Min kjennskap til organisasjonen Dnk er også rimelig god, samt praktisk erfaring innen trosopplæring og annet menighetsarbeid. Tverrfaglighet med prester og andre yrkesgrupper i Dnk hører også til dagliglivet. Ved å intervju prester og unnlate å ha med kateketer i utvalget, har jeg forsøkt å skape bedre avstand til egen virkelighet. Sett fra mitt ståsted opplever jeg min kunnskap og kjennskap som en ressurs i studien, mens det selvsagt også kunne ha vært negativt dersom jeg hadde valgt å intervju nære kollegaer. Dette er ikke tilfelle, selv om jeg kjenner til noen av informantene fra før. Likevel vurderer jeg det ikke dithen at disse relasjonene er så nære at det

har hatt negativ betydning for intervjuprosessen. Jeg har strebet etter å holde meg til saken under intervjuet, og forholde meg profesjonelt og objektivt til forskningsprosessen.

4 Analyse

I lys av problemstillingen vil analysekapittelet presentere noe av materialet som er samlet gjennom 8 semistrukturerte intervjuer med prester og kirkeledere. Som hjelpemiddel i analysen, er materialet kategorisert i forhold til de 4 hovedpunktene fra intervjuguidene (Vedlegg 3,4 og 5). Disse utgjør grunnlaget for analysen, slik det ble skissert i kapittel 3 under overskriften «Dataanalyse.» Noen av sitatene og poengene i det som presenteres kan ha en implisitt verdi for den videre fortolkning knyttet til problemstillingen. Ved å trekke frem hvilke tanker prester og kirkeledere har om fadder og fadderansvar vil det også løftes frem teori på en eksplisitt måte, og danne et grunnlag for hovedproblemstillingen og den videre drøftingen i kapittel 5.

4.1 Materialpresentasjon og fortolkning

4.1.1 Faddere før dåp

Tilgjengelig informasjon om dåp finnes i dag på kirkens nettsider, enten på «kirken.no» eller på de enkelte lokale menighetene sine nettsteder. Ellers er det ofte praksis at menighetene sender ut invitasjon og informasjon i posten etter å ha mottatt fødselsmelding (Hagen 2011:8 - 9). Når det gjelder spørsmålet om hva slags informasjon som formidles før dåp, er det ulikt hvordan dette praktiseres i de lokale menighetene. Alle de 8 informantene i mitt arbeid har kjennskap til at det formidles informasjon om dåp til hjemmene. Fire av de utøvende prestene sier at det sendes ut skriftlig informasjon fra kontoret, lokalt eller i prostiet. Prest 5 sier: «Det er utarbeidet et skriv i prostiet som blir sendt ut. Og så ringer de og melder seg på et felles kirkekontor.» Det kan virke som om dette er vanlig førstehåndsprosedyre når det gjelder initiativ fra kirken. Vi finner en litt annen måte å gjøre det på hos Prest 3:

Tidligere så var det hun som var på kontoret som gikk rundt og inviterte til dåp og ga de noen små gaver. Nå vet jeg at trosopplæringsutvalget har et opplegg der de skal dele ut noen bodyer der det står - Gud elsker deg- og så skal de dele ut dette til alle som er født, og så skal de invitere til dåp. Men akkurat hva som skjer nå, det er jeg ikke helt klar over om det er noe system på.

Gjennomgående kan det sies at prestene ikke vet nøyaktig hvordan invitasjon og informasjon til hjemmet før dåp foregår. Det tyder på at de ikke trenger forhåndsinformasjon og heller ikke har invitasjon til dåp som sitt ansvarsområde. Leder 1 og 2 refererer tilbake til egen praksis. Leder 2 fikk følgende tillegsspørsmål: «Når du tenker overordnet som leder. Har du inntrykk av at det er ca. sånn det foregår?» Vedkommende svarer:

Ja, jeg tror at det er et ganske vanlig, at det er sånn det skjer. Så det som jo blir spennende, som jeg er spent på og litt bekymra for, er hvis prestene jobber mindre med relasjonsbygging. Det er to forhold som kan spille inn. Boplikten er borte, så båndet med prest og menighet, det blir ikke så naturlig i nærmiljøet. Du er ikke en del av nærmiljøet, du er ikke på skolen hvor barna går. Også tidssystemet som setter mer rammer for arbeidet, og hvor man ikke kan jobbe så mye på kveldstid.

Det ser ut til at leder 2 er opptatt av relasjonsbygging i menigheten. Informanten uttrykker bekymring for at presten ikke nødvendigvis bor i nærmiljøet pga. bortfall av boplikt. Prestene har også fått nye arbeidstidsordninger som gjør at de ikke lenger har så fleksibel arbeidstid som før.

Informasjon til fadderne i forkant av dåp, ser heller ikke ut til å være et sentralt satsingsområde for de utøvende prestene. To av menighetene delte ikke ut faddermateriale til fadderne. En menighet sendte fadderbrosjyre fra IKO og dåpsliturgien med foreldrene, slik at de kunne gi det til fadderne før dåp. En annen menighet delte ut materiale via foreldrene, men hva slags materiale var ukjent for informanten. En prest sa at det ble sendt ut brev fra kirkevergekontoret, men hva som ble sendt ut kunne ikke presten svare på. Informasjon til fadderne i forkant av dåp, ser ikke ut til å være et sentralt satsingsområde for de utøvende prestene. Kirkelederne gir heller ikke uttrykk for at de har kjennskap til hva fadderne får av informasjon før dåp.

På spørsmålet om hvilket inntrykk informantene har av praksis ved valg av faddere, svarer lederne mest på et overordnet plan. Prestene som også gjør sine refleksjoner om faddervalg, konkretiserer slik:

Ja, valg av fadderne tror jeg er venner og familie som de har ekstra tillit til, og det er litt sånn når unge i dag spør om en kamerat eller venn vil være forlover, da er det en tillitserklæring. Og på samme måte er det en tillitserklæring å bli spurt om å være fadder (Prest 1).

Prest 3 trekker frem «at en på en måte porsjonerer ut. Hvis en får så og så mange unger, så må tanter og onkler brukes opp liksom.» Informanten understreker at dette handler om å gjøre stas på slekta. Prest 1 er innom det samme i dette svaret: «Også tror jeg en del folk velger ut fra, altså velger noen i familien, og så går de i rekkefølgen. De føler at de forventer å bli faddere, og det er sikkert noen som velger ut fra det og.» Prest 2 mener også at de nære relasjonene er viktige kriterier i faddervalg. I tillegg sies det: «Men de vurderer nok ut fra de kriterier som Dnk setter om medlemskap for eksempel.» Prest 4 hadde selv tidligere hatt en spørreundersøkelse blant konfirmantforeldre i en by med høye dåpstall. Der ble det spurt om

hvem som var konfirmantenes faddere, og resultatet viste at nesten 80 % velger nær slekt. Av mer overordnet art når det gjelder faddervalg har leder 1 denne vurderingen:

Ja, der tror jeg det er stor forskjell mellom ideal og virkelighet. Det er jo en ære å bli spurt om å være fadder. Da spør man mer etter en person som man har tillit til, og ikke alltid etter en som på en spesiell måte kan bidra til å styrke trosopplæringen for barnet.

Her kommer det frem at det ikke er tilfeldig hvem som velges til faddere. Det pekes på at tillitsforholdet til fadderens er viktigere enn å finne en fadder som spesifikt bidrar i trosopplæringen. Leder 2 kommer også inn på dette med ære, men også spenningen mellom de verdslige og åndelige sidene ved fadderoppdraget:

Jeg tror at vi må være så pass realistiske at primærmålet for mange ikke er det kirkelige. Jeg tror bevisste kristne kan være opptatt av at du har noen som kan be for en, men jeg tror det går mye på tradisjon, og litt på ære, altså det er liksom en gest. Jeg tror også noen kombinerer de to løsningene. Sånn har vel vi også gjort. Vi kommer ikke utenom. Vi kan ikke plukke ut bare de som folder sine hender i en familie. Du må ta flere.

Dette utsagnet viser at tradisjoner gjør at enkelte familiemedlemmer ikke kan forbigås i faddervalget, selv om de ikke nødvendigvis vil ivareta de kirkelige forventninger om opplæring i trospraksiser. Omsorgsaspektet blir trukket frem i flere av intervjuene. Det er verdt å merke seg at Prest 4 nevner tradisjonen med faddere som potensielle personer til å overta omsorg av barnet ved foreldres død:

Så der har vi en ryddejobb å gjøre, at det ikke er tradisjon lenger. Faktisk så tror jeg at helse-Norge jobber med å finne gode ordninger for å ha setteforeldre, altså til å ha noen som overtar når foreldrene dør. For de har også hvilt litt på det gamle systemet hvor fadderne faktisk hadde denne rollen.

Tanken om at faddere skulle overta omsorgen ved foreldres død, blir også nevnt av Prest 1 og av alle lederne.

Sett i lys av spørsmål om informasjonsflyt og foreldres valg av faddere, ble følgende spørsmål stilt til informantene: «Finnes det noen retningslinjer for hva prester og eventuelt andre kirkelig ansatte bør ta opp i forbindelse med valg av faddere i dåpssamtalen?» Informantene ser det som en utfordring at fadderne allerede er utpekt og forespurt når dåpssamtalen finner sted. Prest 3 uttaler dette slik: «Vi kommer jo på en måte litt seint inn. Altså, de har jo allerede valgt faddere når jeg har samtale med dem.» Prest 2 nevner at i dåpsmøtene kommer foreldrene med ferdig liste over faddere, og da er det nesten ikke praktisk mulig å prøve hvert navn i forhold til medlemskap. «Jeg kunne nok spurt, ja, men det er vanskelig å gjennomføre

praktisk i en stor menighet hvor vi har dåpsmøter, kanskje med 10 barn som skal til dåp kommende søndag.» Prest 2 hevder også at systemet er basert på tillit til foreldrene. Leder 2 trekker frem at det er i dåpssamtalen man skal reflektere, og det ikke er lett å melde av faddere på dette tidspunktet i prosessen. Gjennomgående gir informantene uttrykk for at det er seint å gripe inn i faddervalget når dåpssamtalen finner sted. Likevel forteller prest 2 om et tilfelle der foreldrenes forslag til fadder ble avvist:

Det var et tilfelle hvor det var noen som hadde meldt seg ut av kirken, og ikke hadde meldt seg inn i noe annet kirkesamfunn. Jeg kjente til vedkommende, og kjente noe av bakgrunn og holdninger, og der sa jeg nei til å være fadder. Men vedkommende fikk lese i gudstjenesten, så vedkommende var strålende fornøyd.

Til tross for at presten her hadde avvist vedkommende som fadder, har det tydeligvis funnet sted en dialog som har ført fram til en løsning. Det blir også formidlet en raushet og kanskje også et sjelesørgerisk aspekt i forhold til faddervalg hos informantene. Selv om det er retningslinjer som i utgangspunktet sier at fadderne skal tilhøre Dnk, eventuelt være kristne med annen bakgrunn, og som ikke forkaster barnedåpen (Kirkerådet 2010:5.17), er det en tydelig åpenhet for å avvike noe fra dette. Leder 2 uttrykker det slik:

... og det kan jo hende at jeg også har ført opp faddere som strengt tatt ikke er medlemmer i vår kirke, men jeg tenker man må vel være litt raus der om det skulle være et og annet. De gjør jo ikke noe galt, med mindre de på en måte motarbeider det som er, så det er jo viktigere at det i hvert fall er noen faddere som vil fylle oppgaven.

Her vises det til vurderinger som er gjort i forhold til å velge faddere som kan følge opp trosmessig. Leder 2 har derfor tillatt faddere som er lojale mot dåpen og fadderløftet fremfor å stille krav om medlemsskap. Prest 5 er inne på tanken om at kanskje de kontoransatte i menighetene kunne ha hatt en funksjon i det å formidle kirkens ønsker om fadderskap på et tidlig nok tidspunkt: «Jeg vet jo ikke hva de sier på telefonen på kirkekontoret, men der tenker jeg kanskje vi kan finne noen gode måter å gi litt informasjon der.»

Materialet viser en tendens til at prestene har tilpasset seg dilemmaet ved at fadderne allerede er valgt når de kommer til dåpssamtalen. Alle prestene har rimelig god kjennskap til faddervalg, og de forpliktelser som henger sammen med dette valget. Prest 4 viser en tydelig bevissthet om å trykke foreldrene i faddervalget når de er i dåpssamtale:

Jo, jeg tror jo at den samtalen vi har i forbindelse med dåp er oppdragende, så jeg har alltid lagt vekt på å snakke om faddere, og på en måte bekrefte det valget de har gjort. Tante er en god nok

medarbeider i Guds rike. Men du må kanskje si til disse fadderne at de skal komme med de billedbøkene som har Jesusfortellinger.

Dåpssamtalen eller dåpsmøtet med foreldre hører med til prestehverdagen, mens direkte kontakt med faddere ser ut til å være fjernere og handler kanskje også om tidsressurser. Spørsmålet om hvem informantene synes bør være med på dåpssamtalen gir et entydig svar fra alle om at foreldrene er de viktigste i denne samtalen. Leder 3 ser gjerne at fadderne er med hvis det er mulig. Leder 1 henviser til erfaring fra tidligere prestetjeneste og nevner «at en eller annen fadder var til stede, men det var sjelden.» Prest 5 forteller at de har dåpssamtalene som fellessamlinger på dagtid, og prøver å knytte det opp mot babysang for å bli introdusert for et fellesskap. Menigheten ønsker også å tilrettelegge for dåpssamtale i hjemmet, og da kan det bli mulig for fadderne å være med hvis de har lyst. Ved at fadderne i liten grad er trukket inn her, vil jeg se nærmere på hva informantene sier om faddere i forhold til trosopplæring.

4.1.2 Faddere og trosopplæring

I intervjuet ble det stilt spørsmål om hvem informantene anså som hovedaktører i trosopplæringen av det dømte barnet. 7 av 8 informanter sier at foreldrene er hovedansvarlige for trosopplæringen, med basis i foreldreretten og «Alminnelige bestemmelser» (Kirkerådet 2011:5.17). Nyansene kommer frem gjennom svarene. «Ja, foreldre og faddere først, i den rekkefølgen. Og så ser jeg på kanskje extended family, kanskje enda mer familie, og så kirken» (Prest 1).

«Foreldre, faddere, menighet – i den rekkefølgen» (Prest 4).

Prest 5 har et annet syn enn de andre informantene:

Altså, hvis jeg skal være helt ærlig med en gang, så tenker jeg jo på en måte kirken og det de blir invitert til. Jeg vet jo at mange undersøkelser viser at det er hjemmet, egentlig, som er viktigst, og det de får av ressurser og praksiser de lager hjemme, som kveldsbønn. Men selv om man vet det, så er jo vi midt oppi de tilstelningene vi lager her, så det er lett å tenke at det er viktigst.

Prest 5 uttrykker at hjemmet og foreldrene egentlig er de viktigste. Med sitt utgangspunkt i sin tjeneste i kirken, og det viktige trosopplæringsarbeidet som foregår der, vil informanten likevel si at kirken er viktigst. Videre poengterer Prest 5 at det er viktig at menigheten utrustrer og trygger foreldrene, og inviterer de dømte til samlinger og aktiviteter i kirken. Til slutt sier informanten: «Så akkurat det med faddere for eksempel, det tenker vi jo nesten ingenting på.»

Kirkelederne har kanskje mer formelle uttrykksmåter enn prestene i dette spørsmålet: «Jeg ser foreldrene som hovedpersonene i det. Det mener jeg er helt klart, og det mener jeg også det står: Foreldrene har hovedansvar for dette, står det i punkt 1 i «Alminnelige bestemmelser for dåp» (Leder 1). Leder 3 sier dette om foreldreretten og trosopplæring:

Så det er først og fremst forankret i foreldrene. Men i det øyeblikket foreldrene henvender seg til kirken og bærer barnet til dåp, så har jo foreldrene dels tatt på seg selv et bestemt oppdrag, men også gått inn i fellesskap der man er felles om dette oppdraget. Så man er jo på en måte da blitt en del av kirkens felles oppdrag som er uttrykt i dåpsbefalingen, ikke sant, om å døpe og lære (Leder 3).

Informanten understreker at foreldrene avgjør hva slags religiøs oppdragelse barna skal få. Når de imidlertid sier ja til å delta i det kristne fellesskapet som er kirkens nettverk, så har de gitt tillatelse til at kirken og fadderne kan være samarbeidspartnere i trosopplæringen. Leder 2 nevner fadderne som en veldig viktig ressurs, og sier at i noen tilfeller så er faddere de eneste som ber for barnet. Informanten sier også følgende: «Også tror jeg nok at hvor alvorlig folk tar den oppgaven varierer veldig.» Leder 2 uttrykker at det antakelig er lettere for foreldre å gi svar på hvordan fadderansvaret blir ivaretatt, enn for prester som ikke har nærkontakt med fadderne. Prest 4 forteller om et konfirmantopplegg vedkommende har vært med og utviklet. Konfirmantene fikk spørsmål om å tenke gjennom hva de ville ha gjort for et eventuelt fadderbarn. Det viste seg at de fleste av konfirmantene visste hva de hadde fått i gave fra sine faddere av litt større gaver. Det kan se ut som at kirken forholder seg for passivt til fadderansvaret. Derfor kan det være av interesse å se på hva informantene tenker om kirkens initiativ og forventninger. Leder 1 mener at det burde ha vært betont mye sterkere hvor viktig det er å be for barnet. Dette er noe man kan gjøre for barnet om man har sjelden eller hyppig kontakt. Enkeltmenneskers betydning for å vekke til tro, løftes også frem av Leder 1. Her snakkes det om faddere og andre i barnets nettverk som potensielle betydningsfulle mennesker, forbilder og modeller: «Vi er faktisk alle kalt til å se på oss som «tegn for noen.» Se på oss som mulige tegn, ja, enten vi vil eller ei blir vi tegn for hverandre på en eller annen måte.. Vi blir en modell, og det kan være på godt og vondt.» Her ses faddernes totale livsførsel som en del av oppgaven og muligheten til å bidra til trosopplæring for barnet. Leder 3 holder frem at menighetens trosopplæring i større grad kan være å invitere inn faddere og synliggjøre dem. I tillegg kan kirken være tydeligere i forventningene til faddergruppa. Dette er også i tråd med det som Leder 2 sier, nemlig fadderformaningens fire punkter om at fadderne «ber for barnet, lærer det selv å be, hjelpe dem til å bruke Guds ord og Herrens nattverd for at de kan bli hos Kristus når de vokser opp.» Samtidig viser Leder 2 en realistisk

holdning i forhold til å følge opp disse fire punktene, ved si at kirken ville kommet langt dersom folk ikke bare sier ja til å følge opp dette, men også forstår hva det innebærer. Prest 2 ønsker å løfte frem faddere som viktige frivillige medarbeidere i menighetene. Ordningen med at fadderne reiser seg under konfirmasjonshandlingen, tenker informanten er å gjøre synlig fadderens oppgave. Vedkommende argumenterer for at barn døpes i hovedgudstjenesten, av den grunn at menighet, faddere og foreldre her sammen får høre fadderens oppgave. Slik blir fadderoppdraget synliggjort. Det poengteres at det vil være et tap for menigheten dersom den ikke får delta i dåpshandlingen. Både Prest 4 og Prest 5 kommer med forslag til forbedring av kirkens kontakt med faddere. De foreslår å lage en oversikt over hvem som er faddere. Prest 4 er usikker på om kirken har kapasitet til det. Prest 5 ønsker å systematisere og registrere fadderne som medarbeidere, og mener det er realistisk å få til:

Ja, en sånn mailordning tror jeg det er realistisk å få til! Men hvis vi skal øke bevisstheten og på en måte få faddere generelt i Norge til å føle et ansvar for at -å, jeg må faktisk be litt for det barnet, jeg husker det på dåpsdagen- da må det jo en kulturendring til.

Informantenes svar viser at foreldrene er hovedaktører i trosopplæringen. Samtidig vises det til at når barnet døpes, sier foreldrene ja til et samarbeid med fadderne om opplæringen. Det kommer frem at kirken mangler systematikk i oppfølgingen av fadderne. Informasjonsflyten er mangelfull og det er ulike syn blant fadderne på sin rolle.

4.1.3 Den norske kirkes fadderteologi

Muligheten for kirken til å løfte opp, utruste og bevisstgjøre fadderne, ligger i kirkens mandat og forpliktelser. Informantene fikk dette spørsmålet: «Hvilke muligheter og mandat har kirken til å påvirke og bevisstgjøre valg av faddere?» Leder 1 sier som følger:

Som forvalter av liturgi og «Alminnelige bestemmelser for dåp» vil jeg fremheve at vi må gå frem på en positiv og konstruktiv måte. Jeg er nok litt skeptisk til å ha for kontrollerende spørsmål om faddervalg.

Det trekkes frem at det heller kan være et grep å være i forkant, der det fortelles hva kirken forventer i henhold til fadderskap. I denne sammenheng sier Leder 3 at «innenfor de kirkerettslige grenser som er gitt i fadderskapet, så er det jo opp til foreldrene å velge faddere.» Leder 2 sier:

Ja, mandatet – vi har det på papiret tror jeg. Jeg tror teorien er bra. Men å rulle det ut sånn at alle tar det ogRealismen sier vel at de som er aktive kristenfolk og som har et aktivt trosliv...Det er ikke nok

av dem til å ha de til faddere for alle. Det er nok mange som bærer tro. Men det er mange som ikke er tydelige med sin tro overfor andre.

Dette utsagnet viser en realisme i hvilke krav kirken kan sette i forhold til å velge faddere med et aktivt trosliv. Prest 2 tenker at det i fremtiden må foregå en økt bevisstgjøring innad i Dnk ved at fadderskap forutsetter medlemskap, og «at vi ser så stort på den oppgaven at vi ønsker våre medlemmer som faddere.» Dette med medlemskap er også Prest 5 inne på, og poengterer at fra kirkens side ligger det en mulighet til å kunne påvirke faddervalget når det gjelder kirke- og trostilhørighet. Prest 3 tror det er mulig i lys av kirkens mandat, å sette opp et konkret minstekrav for fadderne til å følge opp barn og unge i trosopplæringen. Prest 1 mener at kirken har mandat i forhold til å støtte barnedåp og hovedpunktene i tros læren, «men utover det så har ikke kirken noe moralsk mandat.» Prest 4 sier at kirken har mandat til å oppdra, men ikke til å gi direktiver. Det betyr ikke at kirken ikke kan gå inn å påvirke gjennom sitt arbeid. Samlet sett gir innspillene fra informantene et mangfoldig bilde av at selv om det i det kirkerettslige foreligger et mandat, så er ikke veien å gå å være for bastant og kontrollerende. Kirkelederne og Prest 4 henviser mest til kirkens mandat, mens de fire andre prestene også nevner konkrete muligheter til å bevisstgjøre faddervalget. Det kan også hende at kirken sammen med foreldrene finner smidige løsninger som ivaretar at barnet får to faddere som står i Dnk, samtidig som familietradisjoner blir holdt i hevd. Hvor vidt dette er forsvarlig i tråd med regelverket betviler Prest 4 i sitt svar om temaet. Kontrasten mellom at man ikke kan avkreve fadderne noe, samtidig som de kirkerettslige betingelsene innehar en kontrollfunksjon, blir også understreket av Leder 2 (Kirkerådet 2011:5.17). For å gå mer inn på konkrete spørsmål og eksempler om teologien ved fadderskap, er det naturlig å se nærmere på dåpsliturgien. Kirkemøtet 2017 ble avholdt midt i studiens intervjuperiode. Dette gjorde det ekstra aktuelt å samtale med informantene om dette. Det ene spørsmålet i intervjuguiden spør etter synspunkter på at fadderløftet kommer etter dåpshandlingen. Dette måtte endres midt i intervjuprosessen pga. vedtaket i Kirkemøtet om å flytte fadderløftet til før dåp. Svarene viste uansett hvilke teologiske vurderinger informantene hadde i saken. I svaret til Prest 3 pekes det på at det viktigste er at barnet blir døpt, og at det ikke skal være en forutsetning for kristen dåp at foreldre og faddere har avgitt et løfte. For informanten hadde det nesten vært utenkelig å avvise en fadder ved døpefonten: «At jeg kunne avvist de i kirken? Jeg tror ikke det, nei. Da skulle det ha vært galt. Hvis de hadde stått liksom med djeveltegn og tydelig vist... (Latter).» Prest 5 sier: «Ja, jeg tenker jo det er helt naturlig, at den kommer først, hvorfor skulle den komme etterpå? Det blir jo litt sånn der bryllup. - Hvis dere sier ja til hverandre først, og så sier vi hva dere har sagt ja til etterpå- tenker jo jeg litt, da.» Prest 2 og 4

mener begge at det var kunstig og ulogisk å plassere fadderløftet etter dåp fordi fadderløftet kom etter gjennomført dåp. Prest 1 likte å ha fadderløftet etter dåp. Vedkommende opplevde dette som et mer praktisk enn teologisk spørsmål, slik at fadderløftet ville kunne fungere både før og etter dåp. Både Leder 2 og 3 understreket at det var logisk at fadderløftet ble plassert før dåp. Leder 2 sier: «De skal vite hva de svarer på. Jeg tror mange av de ikke har tenkt over det før de kommer.» Noe av det samme sier Leder 3: «Jeg synes det er en viktig ting å vite hva man er med på. Det er logisk at man vet hva man er med på før man gjør det.»

Til plasseringen av fadderløftet har Leder 1 flere vurderinger i forhold til dåpsliturgien:

Det at man i 2011-liturgien flyttet fadderformaningen fra den plassen den hadde i 1981-liturgien, skjedde ut fra tanken om at det ikke skulle fremstå som en forutsetning å oppdra barnet i kristen forsakelse og tro for at barnet skal bli døpt, hvilket jeg mener det faktisk er! Og det var mange av prestene veldig klare på 70-80-tallet.... I høringen om den nye reviderte dåpsliturgien var det veldig klare meldinger om at ordene om fadderansvaret måtte flyttes frem. Det var det flere grunner til. Det aller viktigste var at det regimessig fungerte svært dårlig når dette kom helt til slutt, etter at dåpen var skjedd. Da var det vanskelig å få oppmerksomhet om disse ordene. Det var en stor fordel med å ha denne tiltalen der hvor den var i 1981, hvor foreldrene og fadderne ble backet opp av hele menigheten som sluttet seg til dem ved å reise seg opp å stå sammen med dem, slik at de frimodig kunne bære barnet fram til dåp... Men så var det også argumenter i høringen som fremhevet at det er redelig å opplyse foreldre og faddere om forventningene, om hva som er oppdraget før de sier ja til det, og før barnet blir døpt. ... Så den må absolutt flyttes frem igjen, ikke bare av regimessige grunner, men også for å tydeliggjøre at det er en forutsetning for dåp av barn, at foreldrene er villige til å hjelpe til å leve og vokse i den kristne tro.

Hovedargumentet for Leder 1 når det gjelder plasseringen av fadderløftet før dåp er altså i tillegg til «regimessige grunner» å få frem at når barn døpes, må også foreldrene ta ansvar for opplæring. I sine vurderinger om fadderløftets plassering tilnærmet prestene seg spørsmålet mer konkret enn lederne. Intensjonene understreket mye av de samme teologiske refleksjonene. Selv om flere detaljer kunne ha vært nevnt i forbindelse med dåpsliturgi, kommer det frem momenter som understreker betydningen av helheten i dåpsliturgiens innhold. Blant annet kom den pedagogiske siden klart frem gjennom plassering og konkret forståelse. Teologiske betraktninger som omhandler skapelses og frelsteologi, er også vesentlige elementer i materialet. Dette tas inn i den senere drøftingen.

Når det gjelder spørsmålet om hvordan kirken fra sin side ivaretar fadderne gir informantene uttrykk for at kirken har en vei å gå i forhold til dette, og til å regne med fadderne som medarbeidere. Leder 3 poengterer at kirken kunne ha blitt flinkere til å gi uttrykk for at

trosopplæringen er et felles oppdrag. Den samme lederen har også inntrykk av at fadderne har en perifer rolle i dette oppdraget. Spørsmålet er om det er nedfelt godt nok i trosopplæringsplanen. Leder 2 er inne på dette, og tror det verbalt uttrykkes at fadderne regnes med, men hvor vidt dette er fundert godt nok i trosopplæringsplanen er et annet spørsmål. Det trekkes også frem en usikkerhet om fadderne er interessert i å bli dyktiggjort av kirken. I denne sammenheng sier Leder 1: «Jeg tror nok at den nye situasjonen med kirkens selvstendigjøring kan gjøre det mer naturlig å regne med fadderne og fremheve at det er flere som står rundt barnet og bidrar i trosopplæringen.

Kirkens selvstendigjøring i forhold til staten nevnes her av Leder 1 som en mulighet til å regne mer med fadderne som trosopplæringsmedarbeidere i forhold til fadderbarna. Videre sier Leder 1:

Vi kan legge til rette ved å invitere, ikke bare foreldrene. Det kan være barnearbeid, barnekor og annet – at når man tenker at nå kommer foreldrene fordi at barna skal synge på gudstjenesten, at man da også oppfordrer til å invitere fadderne, men også faddere til noen samlinger hvor barn er med.

Prestene som lever tett på menighetene, gir entydige svar om at kirken i liten grad regner med fadderne som medarbeidere i trosopplæringen. Prest 1 sier:

Jeg opplever at de blir regnet med til dåpsgudstjenesten, og da er de jo veldig med, men altså til babysang, 4- og 6-årsbok, konfirmantundervisningen ...Altså- de har jo en minimal rolle som faddere, og da koker det ned til en tillitserklæring og omsorgsperson.

Det samme poengteres tydelig av prest 5 som uttaler raskt og uten betenkning: «Nei, jeg tror ikke vi regner med de i det hele tatt.» Ved spørsmålet om hvordan Dnk ivaretar fadderne svarer den samme presten: «Vi gjør jo ikke det heller.» Fadderne fremstilles av informantene som et slags usynlig støtteapparat som kirken ikke involverer seg i og regner med. Som Prest 2 litt humoristisk sier: «Vi har de i våre lister: Vi vet hva de heter, men det er ikke noe særlig fokus på eller noe særlig støtte eller hjelp til å bli bevisstgjort fadderoppgaven, tror jeg.» Videre trekker informanten frem at småbarnsfasen kan oppleves travel, og i noen tilfeller kunne fadderne ha støttet foreldrene ved å følge barna på trosopplæringstiltak. På den måten kan nettverket til barnet styrkes og fadderne kan bidra til å utvikle nye nettverkskoblinger i barnets liv. I tråd med det flere informanter sier, er Prest 4 tydelig på at slik kirken tenker i forhold til faddere som medarbeidere ikke er bra nok:

Jeg føler ofte når jeg forteller om hvordan jeg har tenkt, at jeg blir alene...Ja, når jeg deler med kollegaer og sånn....Det er akkurat som om de fadderne som familien har valgt er fraværende i kirken

sin tenkning omkring trosopplæring. Det synes jeg er trist, for der er det et tilknytningspunkt – ganger 4 (latter).

Det høres ut til å være en sårhet og frustrasjon hos informanten i dette spørsmålet. Samtidig formidles det et engasjement for å forbedre situasjonen, fordi det er alt å vinne på å utvikle kontakten med fadderne i Dnk. Spørsmålet om teologi og tenkning rundt kirkens mandat og muligheter i forhold til faddere og fadderansvaret, viser at kirken har et stort utviklingspotensial. Med utgangspunkt i dette, er det interessant å gå videre inn i kapittelet om fremtidens fadderordning.

4.1.4 Fremtidens fadderordning

Utviklingsmuligheter kan være et godt utgangspunkt for kirken til å skape involvering og dialog med fadderne. Informantene fikk muligheten til å komme med konkrete innspill til temaer som gikk på oppfølging fra kirkens side om medarbeiderskap. Prestene viste her evne til å reflektere og konkretisere hvordan dette praktisk kunne gjøres. Prest 4 og 5 slår et slag for å føre fadderregister, her eksemplifisert med sitat fra prest 5:

Altså, jeg ble litt gira nå til å lage mapper i Medarbeideren med alle faddere som... Vi lager jo mapper med kontaktinformasjon til alle som blir døpt på et år, hvor foreldrene får mail. Hvorfor ikke lage en egen mappe med fadderne og. Så kan man sende ut egen informasjon til dem.

En av informantene nevner at Dnk bør ta tak i noen av de folkelige forestillingene om faddere, som for eksempel at de skal ta hånd om barnet dersom foreldrene dør. Prest 3 er opptatt av å være konkret og gi fadderne råd om hvordan de kan vise omsorg ved å be, og utfordre dem til å si hvordan de konkret kan lære fadderbarnet selv å be. Presten pleier selv å utfordre foreldrene når det gjelder å gå til nattverd, allerede fra dåpsgudstjenesten av. Dette kan også sies til fadderne. En direkte, utfordrende og varm tone er prestens metode for å trygge folk i å gå til nattverd:

Ja, også for mange så er det veldig fremmed. Så spør jeg de kanskje-føler dere det er mer fremmed å døpe enn å gå til nattverd? Hvorfor det, det er jo sakramenter begge deler. Det er jo noe Jesus har bedt oss om å gjøre. Det er ikke noe mer hokus pokus å gå til nattverd enn å døpe barn. Så er de kanskje enige i det da, til sjuende og sist. Så jeg bare presser dem jeg- har du sagt a så får du si b (latter).

Et annet konkret forslag er å arrangere en fadderfest mot slutten av året, i etterkant av dåpen. På denne festen kan fadderne få informasjon om hva det er å være fadder, og presten selv kan bli mer bevisst på hvordan fadderrollen kan trekkes inn i trosopplæringen. Kirkelederne er ikke fullt så konkrete i sine forslag til oppfølging og medarbeiderskap, men Leder 1

poengterer at det er viktig å ta grep på en positiv måte: «Tematisere det. Ikke la det ligge i en blindsoner, men gi konkret hjelp. Det tror jeg også vil gjøre at folk oppfatter kirken som troverdig. At kirken faktisk mener det den sier.» Leder 2 sier at kirken må være tydelig på at det menes noe med det når formaningene blir gitt ved dåp, og at kirken må være klar til å bistå med hjelp og oppfølging, gjerne med materiell. Det blir nevnt at mange faddere mangler et trosspråk, og da kan det bety noe at kirken er tilgjengelig og på tilbudssiden. Dette handler også om forståelsen av to-regimentslæren. Leder 3 kommer med et innspill om ikke å stille for høye og urealistiske krav til fadderne, kun sett ut fra kirkens åndelige regiment: «Det man bør unngå er jo at man setter enda høyere krav, slik at folk kvier seg for å bli fadder eller man kvier seg for å døpe barnet sitt fordi man vet at kirken har store krav til faddere.» I forbindelse med dette sier Leder 3: «Kirken bør nok øke sin bevissthet rundt fadderinstitusjonen. Det bør man gjøre, og utvikle mer en fadderteologi, og fadderstrategi osv.»

Med utgangspunkt i bevisstheten om fadderansvaret og at et godt nettverk rundt fadderne er på plass, kommer spørsmålet «Hvordan kan en fadder utgjøre en forskjell i den døptes trosutvikling? Samtlige informanter bekrefter at en fadder kan gjøre en forskjell, men under ulike forutsetninger. Gode relasjoner kan bety noe, samtidig som en ikke skal undervurdere bønn og omsorgen som ligger i det. Faktum er at mange faddere av geografiske hensyn kan være lite personlig til stede. Da kan det likevel ha betydning for fadderbarnet å vite at fadderens ber, og at fadderens husker på dåpsdagen og eventuelt andre merkedager:

Jeg tror jo at uavhengig av avstand, så blir du en nøkkelperson gjennom den omtanken som ligger i å be for barnet. Og så tenker jeg at, for eksempel jeg har hatt fadderbarn som har bodd i Afrika, så det var ikke så lett å ... Så da var det gjennom bønn og oppmerksomhet til bursdager (Prest 4).

Prest 2 nevner at de som konfirmeres i dag, har et helt annet forhold til kirken enn de som var konfirmanter før trosopplæringsreformen. Kirken er ikke lenger ukjent for dem når de starter som konfirmanter. Nå er kirken for mange et sted og et miljø som de kjenner fra før. Informanten tenker at det hovedsakelig har vært foreldrene sammen med menigheten som har vært pådrivere til dette, men tror også at faddere har bidradd. Med tanke på det store potensialet som informantene hevder at fadderordningen har, er det sikkert mer ressurser å hente fra fadderne i samarbeidet. Det må likevel en kulturendring til, mener Prest 5, for det er ikke tradisjon for at fadderne stiller opp og bidrar.

I denne avhandlingen er ordet «fadderteologi» valgt som et nytt språklig uttrykk for å befeste og utvikle teologien som omhandler fadderens rolle og mandat, sett i forhold til dåpen. I

intervjuet ble informantene utfordret til å beskrive hva de ville legge i ordet «fadderteologi, » og følgende forklaringer ble gitt:

En tydelig formulering av hva det vil si å være fadder. (Prest 2).

En lære rundt hva en fadder skal være i opplæringen i den kristne troen til barnet. (Prest 3).

Det er noe av limet i kirken sitt liv. At det er en forpliktelse mellom medlemmene, og at det fadderbåndet er/kunne være/kunne vøri / et lim i fellesskapet. (Prest 4).

Vi er alle tegn for noen.(Leder 1) .

For meg er teologi – læren om Gud. Men hva tenker vi teologisk rundt fadderne? Jeg tror nok at vi trenger en større bevissthet rundt både det at vi fra kirkens side følger opp de som er faddere, og at vi fra kirkens side, de vi når, blir bevisst når man selv er fadder, og når man velger fadder. (Leder 2)

En teologisk tolkning av hva fadder og fadderskap er i forhold til dåpen.(Leder 3).

Kanskje hvordan fadderen legger vekt på barnets kristne oppdragelse; altså hva en fadder legger i det arbeidet han selv gjør overfor barnets kristne oppdragelse (Prest 1).

Med utgangspunktet i dette spørsmålet ble informantene også spurt om hvordan det kunne skapes en fadderteologi. Spørsmålet var ment som et innspill til problemstillingen. Det kom ulike svar, som samlet gir bredde i tolkningen av fadderteologi.

Svaret som Prest 1 gir til dette spørsmålet, viser noe av den praktiske og skapelsesteologiske siden ved fadderteologi:

Hvis kirken gir tydeligere beskjed om hva slags rolle faddere har, så tror jeg du kan få en fadderteologi hvis fadderen er mer bevisst på hva slags arbeidsoppgaver de har. Hvis man står som fadder, så skal du be Fadervår for barnet, du skal gå i kirka med det en gang i året, du skal sende kort en gang i året. Så blir jo det på en måte en liten oppskrift på hva fadderen skal gjøre.

Prestens forslag om å lage en oppskrift, kan være en måte å trygge og styrke fadderen på med tanke på egen tro og barns trosopplæring. Et annet praktisk anliggende kommer fra Prest 2, som tenker at faddere som tar oppgaven alvorlig kan inviteres til å fortelle i gudstjenesten om hvor viktig fadderoppdraget er. Her blir det også løftet frem at sosiale medier i kirkelig sammenheng kan løfte frem fadderordningen. Bevisstgjøring fra kirkens side tenker Prest 3 er en forutsetning for å kunne lykkes med å utvikle en fadderteologi. Det er viktig at ikke kirken selv gjør det for komplisert å forstå hva en fadder skal være, men legger vekt på å kommunisere enkelt og begripelig. Prest 5 nevner fadderforpliktelsens tydelige oppgaver som innspill til hvordan det kan utvikles en fadderteologi. Prest 4 ser litt mer overordnet på dette,

og ønsker at fadderteologien skal utvikles i trosopplæringsarbeidet, som er den viktigste arena for menighetsutvikling. Gjennom trosopplæringen ønsker Prest 4 at verdien av faddere kan komme frem i lyset. Leder 2 er inne på det samme, og mener at det handler om å skape en bevissthet om fadderoppgaven, og få det inn i trosopplæringsplanen. Senere tilføyes det også at «fadderne må også både være med å skape kunnskap og be, men også være med å skape tro. For troen er det som bærer. I et reformasjonsjubileum må man kunne snakke om det. Og det er troen som skal knytte oss. Tro og dåp hører sammen, så det må være noe som kan være med å skape tro.» Tidslinjen fra støttespillerne i oldkirkens katekumenat frem til dagens faddere blir trukket opp av Leder 1:

I oldkirken var det noen som fulgte og var med som støttepersoner i hele katekumenatet før dåpen, og som hadde en veldig sterk rolle. I en folkekirkelig tradisjon med spedbarns dåp, så blir den annerledes, ikke så sterk, tror jeg. Men den kan være det, og vi må legge til rette for å skape økt bevissthet om at fadderne hører med når vi snakker om da vi ble døpt. Holde det frem for barn, og minne om det, og at foreldrene også snakker om at den og den var og er fadder, og at de derfor har en spesiell rolle i et barns liv.

Her nevnes det at fadderskap kan være sterkt, og at det bør jobbes planmessig med å øke bevisstheten om fadderskap.

Gjennom analysekapittelet har målet vært å analysere hovedpunktene i materialet, med basis i oppgavens problemstilling. Ved å trekke frem eksempler fra intervjuene, sammenlikne og etablere enkle drøftinger, har jeg forsøkt å vise funn som kan drøftes videre i kapittel 5. Prestene viser nærhet og engasjement ved konkrete sider av spørsmålene om faddere som ressurs, og hvordan kirken kan styrke denne kontakten. Samtidig har deres teologiske bidrag til den videre drøfting relevans for problemstillingen. Kirkelederne trekker lettere de store linjer i forhold til overordnede spørsmål, og bidrar derfor inn i drøftingen i lys av et annet perspektiv enn prestene. I drøftingen vil informantene i lys av teori se på Hvordan kirken forstår sin fadderteologi.

5 Drøfting

I sammenheng med etablert teori, har de semistrukturerte intervjuene med prester og kirkeledere vært kilden til å bidra til en styrket fadderteologi. I forbindelse med dåp møter prestene mangfoldet i folkekirken. Gjennom dåpssamtaler har de fleste prester opparbeidet seg erfaring og innsikt i prosessene ved dåp. De har sannsynligvis også gjort seg opp tanker og erfaringer om faddere og fadderansvar. Kirkelederne som alle er utdannet prester vil også kunne identifisere seg inn i denne virkeligheten, samtidig som de kan komme med overordnede innspill. I dette kapittelet vil prester og kirkelederes tanker om faddere og fadderansvar drøftes i lys av teori, med utgangspunkt i funn fra analysekapittelet og med fokus på problemstillingen.

5.1 Kirkens kontakt med fadderne

I Dnk skal de som blir døpt ha minst to faddere. Fadderne har ansvar for å gi den dømte trosopplæring. Presten skal se til at faddere blir valgt i tråd med de retningslinjer som er bestemt av Kirkemøtet, og med hjemmel i Norges grunnlov (Kirkerådet 2011:5.17). I forbindelse med dåp er det behov for informasjon og registrering av de valgte fadderne, før fadderne møter prest og menighet ved selve dåpshandlingen. Kirkens videre kontakt med fadderne direkte eller gjennom trosopplæringsarbeidet kan variere. Spørsmålet er om kirken selv med sitt teologiske innhold og mandat kan bidra til at denne kontakten styrkes.

5.1.1 Informasjon og kontakt i forbindelse med dåp

Intervjuene viser at informasjonen som formidles om dåp og faddere før dåp, ikke nødvendigvis er de utøvende prestenes ansvarsområde.

Jo, jeg har jo sett det som sendes ut, et brev, men det er mange år siden jeg har sett det. Det informeres jo lite granne om hva det vil si. Dessuten deles det også ut en brosjyre som er laget sentralt hvor det står nærmere hva det vil si å være fadder. (Prest 2).

Det kan se ut til at prestene har en viss oversikt over prosedyrene, mens innholdet i materialet er mer ukjent. De antar hva som står av hovedpunkter i form av fadderløftet, formelle bestemmelser og praktisk utførelse, men har ellers ikke konkret kjennskap til materialet. Studien viser at kontorpersonalet på kirkekontorene er sentrale i formidlingen av informasjon, enten ved at de sender ut brev, tar imot henvendelser eller besvarer spørsmål. Dette skaper en nysgjerrighet i forhold til hvem som bestemmer hva som skal deles ut. Selv om materialet ikke sier noe om dette, er det likevel sannsynlig at profesjoner innen trosopplæring har tatt hånd om dette valget. Med utgangspunkt i den omfattende utvikling i trosopplæring er det

sannsynlig at det i mange menigheter er kateketer og menighetspedagoger som har tatt tak i materialvalg og drøftet det i aktuelle faggrupper (Hauglin, Lorentzen, Mogstad 2008:202). Det er beklagelig dersom prestene ikke er involvert i valg av faddermateriell og annet materiell i forbindelse med dåp. Materialet kan bli sett på som viktige artefakter eller del av et nettverk bestående av mennesker og ikke-mennesker (Larsen 2010:60). I denne sammenheng bør også dagens kunnskapssamfunn reflekteres. Dagens faddere og foreldre er sannsynligvis vant til å orientere seg og innhente informasjon på internett. Derfor vil det fra kirkens side være viktig å utvikle og forbedre sin nettsider lokalt og nasjonalt i forhold til hva som legges ut om dåp og fadderskap. Dette handler ikke nødvendigvis om ordene og mandatet kirken har, men også forståelsen av faddergruppens mangfoldighet med tanke på skapelses – og frelsesteologisk ståsted og forståelse av fadderoppdraget. Pedagogisk sett kan dette også handle om helhetstenkning i forbindelsen mellom informasjonsflyt, dåpssamtale og dåpshandling. Med bakgrunn i prestens sentrale rolle i dåpshandlingen og dåpssamtalen, så burde dette materialet være bedre kjent. Dette betyr ikke at de praktiske prosedyrene må endres, men at presten bør ha kjennskap og bevissthet til dåpsmaterialet. Med sitt teologiske bidrag vil presten kunne være en ressurs i materialutviklingen i menighetene (Kirkerådet 2010:34). I et tverrfaglig forum kan det drøftes om faddermaterialet kommuniserer godt nok i møte med fadderne. Kanskje burde det også legges mer vekt på utvikling av informative nettsider og skriftlig materiell, basert på lokale forhold. Prestenes teologiske kompetanse inn mot fadderne er verdifull, sett i lys av påviste mangler i å inkludere faddere i noe av IKO`s skriftlige materiale (Kapittel om IKO s 18 -20). På bakgrunn av intervjuene gir heller ikke kirkelederne uttrykk for å være godt orientert om hvordan informasjon ved dåp foregår i dag. Det er forståelig at de ikke har muligheten til å gå inn på detaljplan. Likevel er det et viktig ansvar å se til at materiell som Dnk går god for, bør være teologisk fundert og involvere alle medarbeidere i trosopplæringen, inkludert faddere. Fra kirkens side kan det også legges til rette for kurs for ansatte om fadderrollen, men også kursvirksomhet og konseptutvikling til opprustning og opplæring om og for faddere.

5.1.2 Faddere som ressurs

En utfordring i forbindelse med valg av faddere, er også knyttet til kunnskap og informasjon. Ut fra intervjuene er det vanlig prosedyre å sende ut informasjon fra kirkekontoret når fødselsmelding er mottatt. Det ligger også informasjon på kirkens hjemmeside (kirken.no). Likevel er det ikke alltid at foreldrene har klarert kriteriene eller er godt nok informert om fadderens forpliktelser når de kommer til dåpssamtale. Dette kan bli et dilemma for presten

som skal se til at valget er gjort i henhold til «Alminnelige bestemmelser» (Kirkerådet 2011:5.17). I følge analysen kommer det frem at fadderne vanligvis består av familie og nære venner, og disse er som oftest spurt før dåpssamtalen finner sted. Informantene forteller også at fadderne opplever det som en ære og tillitserklæring å bli spurt om å være fadder. Noen slektninger forventer også å få være faddere, fordi det er «deres tur.» Da er det ikke lett for en prest å nekte dette. Her ligger det en utfordring i forhold til informasjon. Hvordan skal kirken klare å formidle kriteriene som foreligger på et tidlig nok tidspunkt? Analysen peker på at kontorpersonalet på kirkekontoret kan være brikker i å formidle tidlig, og gjøre det på en informativ og god måte. Menighetene kan gå gjennom sine prosedyrer, og granske innhold i informasjonsskriv og nettsider. Kontorpersonell som tar imot telefoner og besvarer mail kan for eksempel få opplæring i hva som bør nevnes skriftlig eller muntlig ved henvendelser til kirkekontoret, slik at faddervalg også blir nevnt.

I spørsmålet om valg av faddere møter presten også teologiske problemstillinger som forholdet mellom skapelses- og frelsesteologi. Dåpsliturgien fra 2017 viderefører i 2011-versjonen om at fadderne både har et kristent oppdrageransvar, en vitnefunksjon og et omsorgsansvar (Lerheim 2017: 448). Her finner vi dobbeltheten med omsorg på en side, og forbønn og andre trospraksiser på den andre siden. Fra kirkens side er det sannsynlig at det optimale faddervalg ville være en kristen som ser til at barnet får opplæring i den kristne tro. I den forbindelse kom det gjennom intervjuene et interessant bidrag til å skape relevans til Luthers lære om de to regimenter. I svaret til informanten hevdes det at det ikke er nok faddere som proklamerer troen tydelig til å kunne dekke opp alle døpte. I samme åndedrag kommer det frem en refleksjon om at mange bærer tro selv om dette ikke viser seg utad. Dette henger sammen med en folkekirkelig virkelighet der mange flere enn de faste kirkegjengerne har en sterk kulturell tilhørighet til kirken i lys av kristen tradisjon. Det kan ikke være innen kirkens mandat å vurdere styrkeforhold i troen, men å bidra til å styrke, lære og skape levende tro og trosutøvelse. I tråd med dette sier Mogstad i sin artikkel: «Samtidig er det fortsatt viktig å holde frem at en ikke kan oppdra til tro, men at kirken må legge forholdene til rette slik at barn og unge kan bli nådd med evangeliet» (Mogstad 2016:294).

Gud har altså ikke gjort seg avhengig av om mennesker tror eller ikke, eller om de har en sterk eller en svak tro. Det kan bety at en fadder uansett vil kunne bidra. Dette gir kirken en mulighet, men også en utfordring til å bidra med dyktiggjøring og trygging av fadderrollen. Dersom kirken skal kunne gjøre noe her når det gjelder trosopplæring, er kirken avhengig av samarbeid med foreldrene. I kraft av foreldremandatet kan foreldrene bestemme på vegne av

barnet. De kan være bidragsytere for dialog med fadderne, og til å skape rom for at fadderne kan delta i barnets liv. I noen familier er foreldrene svært bevisste på trosopplæring, slik at fadderne ikke nødvendigvis deltar praktisk når det gjelder trospraksiser. Geografiske avstander kan også spille inn når det gjelder praktisk deltakelse i trosopplæringen. Noen faddere er ikke vant til å be, og mangler et «trosspråk.» Prest 4 har et konkret forslag til hvordan kirken kan dyktiggjøre faddere til å be: «Jeg er sikker på at all bønn virker, så hvis fadderne får en konkret bønn – denne skal du be for ditt fadderbarn – så tror jeg flere ville ha gjort det.» Prest 4 tegner i analysen et bilde av hvordan dialogen med foreldrene kan få betydning for fadderne. Her løftes det frem en skapelsesteologisk tenkning som bekrefter og ikke avviser. I tillegg skapes det forventning fra kirken og en legitimitet til foreldrene til å kommunisere med fadderne kirkens forventninger. Sannsynligvis ønsker også foreldrene at fadderne følger opp. Ved at presten sier dette, blir det kanskje en lavere terskel for foreldrene til å formidle ønsker for fadderskapet til fadderne. Informantene nevner også dåpssamtalen som et sted til å ta imot familien på en god måte. Dåpssamtalen kan, i følge informantene, være en arena til å snakke om tro og få et første møte med trosopplæringsarbeidet. Her formidles også foreldreansvaret, samtidig som de er en del av noe større:

Og så sier jeg: Ja, det er stort, og det er først og fremst dere som har ansvaret. Men så er dere heldige, for dere bor i en menighet der det også skjer mye, og der det er en dåpsopplæringsplan. Heldigvis så er det ikke dere alene som har det eneste ansvaret (Prest 3).

Her kommer vi inn på nettverkstenkning i trosopplæringen der foreldre, faddere og menighet har et felles oppdrag. Foreldrene kjenner barnet best. Fadderne er ofte en del av familiens nettverk på mikronivå, slik at de kan bevege seg inn i den familiære sfære i hjemmet. På den måten kan en fadder bli foreldrenes forlengede arm, og en ekstra ressurs og nær støtte for familien. Der foreldrene ikke tar sin del av oppgaven med å lære barnet opp i den kristne tro, kan fadderne bety en forskjell for barnets trosutvikling, dersom de har en nær tilknytning til familien. Det kan også hende at fadderne kan følge opp barnet så det får deltatt i kirkens trosopplæringstiltak, eller kan formidle omsorg ved å delta på andre arenaer. Selv om fadderne av ulike grunner ikke får bidradd i forhold til barnet, så er det mulig å vise omsorg når de en sjelden gang møtes. Det kan også bety noe å bli husket på dåpsdagen eller ved andre merkedager. For noen er det også naturlig å fortelle fadderbarnet at det blir bedt for. I forbindelse med nettverk og det å vise omsorg, ble det i analysekapittelet nevnt den folkelige forestillingen om at fadderens skal overta omsorgen ved foreldres død. Dette er ikke en sosial ordening som eksisterer i vårt samfunn, men viser likevel noe av det omsorgs – og

skapelsesteologiske aspektet som også dåpsliturgien formidler (Lerheim 2017: 448). Under spørsmålet: «Hva var viktig for deg da du skulle finne faddere til barnet» i foreldreundersøkelsen til Øystese, er det 50 % som krysser av på at nettopp dette er et kriterium. Det var mulig å krysse av på flere alternativ, men av 297 respondenter krysset altså 50 % av på «at fadderen var en som kunne dra omsorg for barnet dersom jeg/vi skulle falle fra» (Øystese 2004:85). Her kommer det frem et behov for klargjøring ved informasjon, og en «ryddejobb» som Prest 4 nevner i intervjuet. Samtidig er det vanskelig å forstå at ikke folk ut fra kjennskap til samfunnets regelverk og ordninger ser at dette ikke stemmer. Uansett er tallenes tale klare, og det kan hende at dette handler om at trygghet og nærhet i relasjonen til fadderne oppleves som viktig. Dersom folk ser for seg at fadderne skal kunne overta barnet, så viser det i hvert fall at valg av faddere ikke er likegyldig i folks bevissthet

5.1.3 Kirkens muligheter til en styrket kontakt med fadderne

Nærhet mellom barn, barnets familie og fadderne er sannsynligvis det beste utgangspunktet for at kirken skal kunne utvikle og styrke kontakten med fadderne gjennom oppveksten. Informantene fikk spørsmål om hvilke forventninger de hadde til fadderne som bidragsyttere i trosopplæringen. Leder 3 sier:

Jeg tenker at det å be for dåpsbarnet, det er noe vi kunne betont sterkere som en fadderoppgave. Selv om man ikke er i daglig kontakt med barna, så kan man gjøre det. Så tenker jeg at enkeltpersoner kan være veldig viktige i trosutviklingen hos et barn. Og selvfølgelig er det sterkest – det vet vi vel – når begge foreldrene har en klar kristen tro og praksis som barnet tas inn i, og opplever som godt.

I forbindelse med sitt utsagn, henviser leder 3 til Sigmund Harbos undersøkelse, for å understreke at når begge foreldre har en kristen tro, er troen som referanseramme av stor betydning for hvilken grunnholdning barna har til kristendommen når de blir voksne (Harbo 1989:129 ff). Leder 3 er også opptatt av at forbilder betyr mye, og at fadderne kan være *tegn for den dømte*. Videre trekker leder 3 frem presten Kolbe:

Og Kolbes historie er jo veldig sterk, når han velger å gå i døden for en annen person i fangeleiren Auschwitz. At vi er tegn for noen er jo også en livsinnstilling som Jesus viser til i Bergprekenen: Dere er verdens lys... dere er en by som ligger på et fjell og kan ikke skjules. I det hele tatt er vi alltid tegn for noen. Det tror jeg kan være viktig å bringe inn i samtalen med faddere og foreldrene og deres rolle.

Selv om de sterkeste forbildene finnes i hjemmet, kan en fadder være en støtte i livet dersom ikke alt fungerer godt, eller at foreldre har helt ulikt ståsted livssynsmessig. For de fleste er det heldigvis et samspill i relasjonen og nettverket barn, familie og fadder. Forhåpentligvis vil også menigheten trekkes inn i dette, og krysse grensen mellom mikro- og mesonivået som

Bronfenbrenners utviklingøkologiske modell viser (Bronfenbrenner 1979:25). Dersom fadderne ved siden av foreldrene kan være pådrivere til å få barn med på trosopplæringstiltak, kan dette ha betydning for dem etter hvert som de orienterer seg ut av hjemmet. Ved å ta dem med i kirkens trosopplæring utvides nettverket, selv om barna fortsatt har sin base i hjemmet. Kirken kan likevel ikke forvente at dette skjer av seg selv, men bør hele tiden være opptatt av å formidle at faddere er betydningsfulle medarbeidere. Mange faddere er allerede aktive i kirkelig arbeid, men i fadderrollen er de likevel ikke regnet med. Gjennom trosopplæringsarbeidet er det gode anledninger til å vitalisere fadderrollen som en reell medarbeiderrolle. For fadderne kan det være en vinn-vinn-situasjon å være til stede for fadderbarna, samtidig som de også kan være modeller for egne og andres barn. I tillegg er det kanskje en anledning til å komme til kirken å utvikle en skjult tro. Kirkens muligheter til å styrke kontakten må likevel ikke bare ligge i at fadderne skal gjøre en jobb for kirken. Samtidig er det å bety noe for noen og bli ansvarliggjort, en måte å utvikle seg på. Prest 1 har noen eksempler på dette: «... at de kan få en aktiv rolle ... stille opp for familien hvis de trenger å bli kjørt til ten-sing, eller hvis de trenger å bli kjørt til speideren eller sånne ting. At de må støtte opp.» Videre sier prest 1: «Men det kunne nok vært fint og gitt de en litt større påminning om hva de har. En goody-bag med liksom fadderens 1-2-3.» I forbindelse med dette vil det være ideelt dersom fadderne kan følge barnet hele veien fra dåpen, gjennom barndommen og ungdomsalderen. Kirken bør vektlegge og anbefale praktiske grep som kan gjøres i forhold til fadderbarnet. Det kan være materiell med kristent innhold, aktiviteter eller markering av høytider. Tilrettelegging for trosutøvelse i hjemmet kan også være inngangsport til å utøve og utruste til tro både for faddere og fadderbarn. Informantene uttrykker ønsker, håp, og muligheter for å styrke kontakten med fadderne. Likevel er det ikke sterke forventninger om dette. Det kan se ut til at kirken trenger å frimodiggjøre seg selv å våge å vitalisere den ressursen som ligger i faddergruppen. En annen mulighet til å styrke kontakten foreslår informantene kan være å arrangere kurs. Innvendingen mot å arrangere fadderkurs kan være at fadderne bor for langt unna, men det trenger ikke å være et argument. Dersom det blir laget opplegg for fadderkurs over hele landet, kan faddere delta i sitt eget lokalmiljø. Dette kunne kanskje ha vært et konsept det kunne satses mer på, med ideer fra menigheter som allerede har erfaring fra slike kurs. Tanken med de lokale trosopplæringsplanene er at de skal revideres underveis, og gjennomgå i hver menighetsrådsperiode. Kanskje det kunne være en idé at kirken kom med innspill til å få fadderoppgaven tydeligere frem i de lokale planene, og i praksis se på fadderne som trosopplæringsmedarbeidere? Gjennom de tema som er drøftet om kirkens kontakt med fadderne, vil dette være et bidrag til

å fokusere mer på faddernes plass i kirken. Ved å styrke fadderrollen vil det samtidig kunne utgjøre en forskjell for den døptes trosutvikling.

5.1.4 Forholdet mellom skapelses – og frelsesteologi i kirkens etablerte fadderteologi

Ved å sette ord på hva kirken kan gjøre for å styrke kontakten med fadderne og utvikle deres rolleforståelse, kan det være et bidrag til å skape rammer for anvendt fadderteologi. Som tidligere nevnt er ordet «fadderteologi» i oppgaven valgt for å befeste og utvikle teologien som omhandler fadderens rolle og mandat i forbindelse med de døpte. Med utgangspunkt i analysen, vil jeg her drøfte videre skapelses – og frelsesteologi i kirkens etablerte fadderteologi.

I kapittel 2 ble kirkens fadderordning og mandat beskrevet med utgangspunkt i Kirkeloven og «Alminnelige bestemmelser for dåp.» I tillegg kommer fadderløftet i dåpsliturgien, der fadderne bekrefter at de sier ja til å ta ansvar for at barnet skal få omsorg og opplæring i troen (Kirkerådet 2011:3.10 og 3.11).

Slik jeg forstår det, utgjør dette bakgrunnen og rammene rundt faddernes oppgave og kirkens mandat i forhold til fadderne. Samtidig danner det grunnforståelsen i kirkens fadderteologi. Ingen av informantene har slik jeg tolker det, en oppfatning av at fadderskap kun tilhører det åndelige regimente, men kan også settes inn i det verdslige regimente. Gud styrer begge. Samtidig formidler fadderansvaret som sies frem før dåpshandlingen at foreldre, faddere og menighet har «et hellig ansvar» for barnet. Dette innebærer ikke bare et omsorgs – og forbønnsansvar, men også et ansvar for konkret opplæring i trospraksisene bibel, bønn og nattverd (Kirkerådet 2011:3.10). I fadderansvaret kan dette se ut til å ha et frelsesperspektiv basert på opplæring til tro. Lerheim hevder det motsatte i sin artikkel: «At kvardagsleg og alminneleg omsorg blir omtala som eit *heilagt* ansvar er også i tråd med luthersk skapingsteologi» (Lerheim 2017:449). Hun bygger denne påstanden på at dåpsliturgien er laget ut fra eksisterende praksis, og er tolket teologisk med basis i denne praksisen (ibid). I likhet med denne tanken er det heller ingen av informantene som stiller krav til fadderne, men viser tvert imot åpenhet og tillit til at fadderne kan bidra som faddere slik de er:

Hvis vi fra kirkens side blir rigide, og stenger folk ute fra å være faddere, så tror jeg vi kommer galt ut. Men det er viktig å sørge for at de som er faddere ikke motarbeider det som skjer, for da mister det sin hensikt»(Leder 2).

Det finnes altså en grense for hvem som kan være faddere, men da går det til den ytterligheten som handler om å motarbeide det de selv lover ved døpefonten. En leder nevner at det er

viktig å ikke devaluere mennesker. Det kan skje dersom det formidles strenge krav til faddervalg. Flere av informantene trekker frem en mer folkelig fadderforståelse ved å understreke betydningen av omsorgsperspektivet, og at fadderne er positive til kirken. Det er ikke lett å sette opp en standard for faddere, i og med at faddervalget styres av foreldrene. I intervjuet med Leder 3 kom det frem interessante poeng knyttet til at mange dåpsforeldre legger noe annet i fadderoppdraget enn det gjøres fra kirkens side. For å karikere litt så er det slik at fadderne tenker på relasjoner, men kirken legger vekt på trosopplæring. Altså blir det en form for ulikt tankesett med utgangspunkt i skapelsesteologi og frelsesteologi. Leder 3 er i likhet med Leder 2 opptatt av at kirken må bekrefte fadderne, i stedet for å devaluere dem. Ved å kritisere og ta avstand fra fadderens tankegang, vil kirken selv kunne være med på å sekularisere seg selv. Dersom lista legges for høyt i forhold til valg av faddere, ville det kanskje ende med at folk som ikke hadde reflektert så mye over dåpens betydning lot være å døpe barnet, og på sikt vil de kanskje heller ikke bli konfirmert. Informantene er også opptatt av at det er viktig å anerkjenne de folkelige tradisjonene som at faddere er viktige personer i livet, og at det hører med at de blir bedt i konfirmasjon og bryllup. Overgangsriter er viktige anledninger i folks liv, som danner rammer og trygghet i samfunnet. Likevel stiller jeg spørsmål ved enda en folkelig uttalelse som kom frem i materialet. Der sier en av informantene at fadderoppgaven er avsluttet ved konfirmasjonen. Jeg har foreløpig ikke sett noen bestemmelse om at fadderoppgaven opphører ved konfirmasjon, men det kan skape en forståelse dersom det har sammenheng med kirkelig myndighetsalder. I så fall er det noe underlig at trosopplæringsplanen til Dnk legger opp til et løp frem til 18 år. Leder 3 nevnte enda en folkelig tradisjon som det heller ikke er noe belegg for å hevde har noe med dåpen å gjøre. Det handler om den allmennmenneskelige tanken om at barnet får navn i dåpen. Leder 3 mener at det heller ikke her har noe for seg å slå hardt ned på dette, selv om det er korrekt at barnet ikke får navn i dåpen:

Det er noe med å bli nevnt ved navn av Gud i den sammenhengen, og man døpes til Kristi navn. Det har kanskje vært en tendens at man nettopp ved å understreke det særlig kristelige, eller ved dåpen har på en litt uheldig måte polemisert mot det mere allmenne sosiale, menneskelige, skapelsesmessige ved dåpen.

Drøftingen som omhandler fadderteologi, har vist at det ligger en åpenhet og en raushet i kirkens møte med faddere med ulik teologisk forankring og forståelse. Ved at faddere møtes slik med sin livsholdning, livsstil og tro, kan det få betydning for den videre trosutviklingen til fadderens og fadderbarnet. Til faddere som ikke har hatt en bevisst tro tidligere, kan møtet

med kirkens fadderteologi forhåpentligvis bidra til å utvikle personlig tro på Jesus Kristus som verdens frelser.

6 Konklusjon

I det siste kapittelet ønsker jeg å løfte frem de viktigste funn fra de 8 semistrukturerte intervjuene blant prester og kirkeledere. Disse funnene knyttes tett opp til studiens problemstilling: «Hvordan forstår kirken sin fadderteologi?» For å svare på problemstillingen har jeg valgt å la studiens delspørsmål, danne hovedstrukturen for kapittelet. Først kombinerer jeg delspørsmål 1 og 2. Hvilke tanker har kirkens prester og kirkeledere om faddere og fadderansvar, og forholdet mellom skapelses og frelsesteologi? Deretter ser jeg på om det er forskjell på fadderteologien hos prester og kirkeledere for å gi en breddetenkning til det tredje delspørsmålet: Hvordan kan kirken legge bedre til rette for fadderskapet?

6.1 Hvilke tanker har kirkens prester og kirkeledere om faddere og fadderansvar, og forholdet mellom skapelses og frelsesteologi i kirkens etablerte fadderteologi?

Spørsmålet om hvilke tanker prester og kirkeledere har om faddere og fadderansvar er et åpent spørsmål som gir et omfattende bilde av teologien ved fadderskap, koblet sammen med den pedagogiske virkelighet. Utgangspunktet for kirken til å få kontakt med fadderne er informasjon om dåp. Funnene viser at informantene har liten kjennskap til og ansvar for å formidle informasjon. De vet heller ikke nøyaktig hva som blir sendt ut av materiell, og hva som blir formidlet av muntlig informasjon fra kirkekontorene. Dette indikerer at dåpssamtalen som er prestens hovedansvar, ikke kan bygges på eller underbygge det som eventuelt er sagt om faddere i informasjonsmaterialet. Dette kan også ha innvirkning på relasjonsbyggingen som er en vesentlig del av dåpssamtalen. Siden foreldrene gjennom foreldremandatet er hovedansvarlig for barnet, er de et knutepunkt for barnets nettverk i samarbeidet mellom faddere og kirken. Derfor vil også kirkens informasjon som felles kunnskap i nettverket kunne være et bindeledd til å tenke enhetlig om fadderskap og fadderansvar. Dette funnet antyder at det kan ha betydning for kunnskap om fadderens rolle, at prestene øker sin kjennskap til informasjonen som formidles fra kirkens side ved dåp. I tillegg til dette kommer det frem i materialet at kontorpersonalet i kirken har en nøkkelrolle i dette, og kan få tydeligere informasjon om hva som skal formidles om valg av faddere før dåp. Når det gjelder faddervalget, viser funnene at disse er valgt blant familie og venner. Informantene uttrykker stor raushet med tanke på faddervalg, og de formidler ikke på noen måte en rendyrket frelsesteologisk tanke der fadderens tro er det viktigste kriteriet. Det skal graverende situasjoner til for at foreldres valg av faddere ikke blir godkjent fra kirkens side. Tvert imot; fadderne skal få være seg selv. Dette sier også noe om en kobling mellom skapelses – og frelsesteologisk tanke i forhold til fadderens skikkethet i kombinasjonen mellom de formelle

«Alminnelige bestemmelser for dåp» og fadderløftet. Prester og ledere fremmer her en åpenhet som samsvarer med særpreget ved en folkekirke. De ønsker både å formidle omsorgsaspektet og opplæring til tro som sentrale fadderoppgaver. Det kommer også frem at kirkens mandat er å styrke, lære og skape levende tro og trosutøvelse, ikke å veie hvor sterk eller svak troen er hos fadderne. I skapelsesteologisk tenkning i det verdslige regimete, handler Gud uavhengig av mennesker. Funnene viser at en styrking og dyktiggjøring av fadderne kan være et satsingsområde for kirken for å få frelsesperspektivet og troslivet mer tydelig frem i fadderansvaret. Eksempler som kommer frem er å gi fadderne en ferdig skrevet bønn som de skal be for sitt fadderbarn, materiell eller idéer til trosutøvelse eller aktiviteter. Et annet funn er at kirken selv ved å være for rigid i oppfølging av «rett fadderskap» kan skape så høye krav til fadderne at folk velger bort dåp. Dermed står kirken i fare for å sekularisere seg selv. Dette er et innspill som ikke underbygger en kirkeforståelse som involverer, aksepterer og styrker. I stedet kan det bidra til å støte bort og ekskludere. Selv om alle informantene ser ut til å ville representere en åpen og raus folkekirke, er de likevel opptatt av at det trengs en opprydningsjobb i forhold til folkelige forestillinger. Spesielt gjelder det forestillingen om faddere som omsorgsovertakere dersom foreldrene dør. Dette henger sammen med tradisjon, men gjelder ikke i dag. Det nevnes også tanken om at barnet får navn i dåpen, og det argumenteres skapelsesteologisk mot å gå for hardt ut mot dette. En av prestene hevder også at fadderskap opphører ved konfirmasjon. Dette finnes det ikke belegg for, siden det ikke er nedfelt i kirkens lære. Det ville også innskrenke mulighetene, forståelsen og betydningen av å ha noen som ber og har omsorg gjennom viktige ungdomsår og gjennom hele livet. Dette samsvarer heller ikke med kirkens trosopplæringssatsing, der fadderne er regnet med i barnets nettverk opp til 18 år. Informantene gir uttrykk for at de ønsker at kirken får en styrket kontakt med fadderne, slik at fadderne som ressurs komme mer frem i lyset. Utfordringen er hvordan dette skal gjennomføres. Et innspill er å få frem fadderoppdraget i det som blir gitt av skriftlig materiale fra kirkens side, og at kirkens medarbeidere nevner og regner med fadderne i alle sammenhenger der dette er naturlig. Resultatene gir grunn til å hevde at det må være et mål at fadderne ut fra sin personlighet, tro og relasjonstenkning blir møtt av kirken på en inkluderende måte, slik at kirke og faddere sammen kan skape et sterkere utrustet fadderskap.

Som en av informantene så fint sa: «Det handler om å bekrefte, og ikke devaluere».

6.2 Er det forskjell på fadderteologien til kirkeledere og prester?

For å få større bredde i utvalget, valgte jeg å intervjuer både prester og kirkeledere. Selv om alle har presteerfaring og i flere spørsmål er både samstemte og informert, er det likevel noen ulikheter fadderteologisk mellom de to gruppene. Dette har etter mitt syn tilført studien mer bredde i materialet og vært en ressurs for de funn som foreligger.

Begge gruppene mangler detaljkunnskap om informasjon før dåp. En av lederne trekker her inn mer overordnede elementer som boplikt og tidssystemene til prestene. Det uttrykkes bekymring for relasjonsperspektivet med tanke på informasjon og dåpssamtale. I spørsmålet om valg av faddere er det et tydelig skille mellom gruppene. Lederne svarer fra et overordnet nivå. Selv om det her er tydelig at de kjenner til den praktiske siden i menighetslivet, presenterer de teologiske formuleringer om de verdslige og åndelige sidene ved fadderskap. Prestene som også sitter inne med teologisk kunnskap, anvender i større grad konkrete eksempler fra egen virkelighet. Det samme bildet viser seg i spørsmålet om faddervalg. Lederne henviser enten til tidligere praksis, eller har ikke så mye praktisk å tilføre. I stedet bidrar de med supplerende innspill om at foreldrenes faddervalg ikke nødvendigvis baserer seg på det kirkelige innholdet, og at det er et språk mellom ideal og virkelighet. Informantenes svar viser at foreldre og foreldremandatet står sterkt som hovedaktør i trosopplæringen, og både prester og ledere uttrykker at en fadder kan bety en forskjell i trosutviklingen. Med foreldremandatet som fundament, svarer lederne på kirkens muligheter og mandat til å påvirke og bevisstgjøre faddervalget. De nevner hvor viktig det er med faddere som gode synlige modeller. Økt tydelighet fra kirkens side om forventninger til fadderne, blir også nevnt, og en understreking av at fadderansvaret kommer tydelig frem i «Alminnelige bestemmelser for dåp.» Selv om lederne fremholder den kirkerettslige og teologiske siden, og kontrollfunksjonen i dette, er de tydelige på at de ikke ønsker at kirken skal være for kontrollerende. Årsaken er at mange faddere ikke nødvendigvis har et aktivt og utadvendt trosliv, og kirkelederne formidler respekt for dette. De formidler at fadderne er gode nok, og bør bli trygget fra kirkens side i fadderoppgaven. Prestene formidler et ønske om den samme rausheten og smidigheten, og er også tydelig fundamentert i de retningslinjene som kirken gir, uten at alle sier dette med rene ord. De fleste i denne gruppen har flere konkrete forslag til hvordan kirken kan utøve sitt mandat og skape bevissthet rundt fadderoppgaven. Eksempler på dette er å få frem et primærønske om å benytte egne medlemmer som faddere. I dette ligger det et ønske om bevisstgjøring i egne rekker. Det kommer også forslag om å sette et minstekrav om å følge opp fadderbarna i trosopplæringen. Samtlige av de 8 informantene gir

det samme inntrykket når de besvarer spørsmålet om kirken regner med fadderne som medarbeidere i trosopplæringsansvaret. Alle gir uttrykk for at dette ikke fungerer godt nok fra kirkens side, gjennom en slags sovende ordning. De uttrykker at fadderne ikke regnes med som reelle medarbeidere. I spørsmålet om plassering av fadderløftet i dåpsliturgien viser funnene sammenfallende teologiske refleksjoner. Plasseringen foran dåp viser en teologisk helhetstenkning i liturgiens innhold, samtidig som det understrekes at dåpen som sakrament ikke forutsetter faddere. I dette spørsmålet gis det få teologiske refleksjoner fra prestene, raske gjennomtenkte svar fra to ledere, mens den siste lederen bruker sin kompetanse til å tilføre spørsmålet mer teologisk tyngde. Studien viser likheter og ulikheter mellom de to gruppene prester og ledere, noe som viser at kombinasjonen av informanter har tilført studien ulik, men verdifulle bidrag. Lederne viser tydelig sin plassering som kirkeledere, og at de er vant til å ha et breddeperspektiv og tenke overordnet og generelt. Prestene er knyttet opp mot menighetslivet, og har også overordnede perspektiver i sin tjeneste. Likevel har prester ofte et daglig kollegafellesskap som er mer sammensatt enn det kirkelederne opplever. I tillegg må de forholde seg til det menneskelige mangfold i menighetsarbeidet. De tenker mer jordnært, og kobler svarene sine lettere til praksis. Akademia er sterkere representert hos kirkelederne enn hos prestene. Det fine med denne sammensetningen av informanter er at de har en felles ballast i sin utdanning, og at de kjenner mye av hverandres virkelighet. Slik kan fadderteologien komme frem i en verdifull kombinasjon mellom fine velformulerte utsagn, men også med praktiske løsninger, frustrasjoner og drømmer.

6.3 Hvordan kan kirken legge bedre til rette for fadderskapet?

Studien bekrefter at en fadder kan gjøre en forskjell. Ved å være en del av barnets relasjonelle mikronettverk, kan fadderne være modeller og i samspill med foreldre og menighet bety noe for trosutviklingen til den dømte. Fra kirkens side ligger det en forventning til fadderne om at de skal være med å skape kunnskap og tro. Det er likevel ikke alltid mulig for en fadder å ha dette tette nærværet. Funnene viser at omsorg også kan utøves på andre måter, ikke minst gjennom bønn og oppmerksomhet ved merkedager. Det løftes også frem at det må snakkes om faddere, og om deres rolle i livet til de dømte. Sosiale medier kan i følge informantene være et redskap til å formidle kunnskap og forståelse om fadderansvaret. Det fremmes også forslag om å utvikle registrering av fadderne i kirkens datasystemer. Analysen peker på at kirkens trosopplæringsatsing har ført til at for mange av de som konfirmeres i dag er kirken et sted de kjenner. Det pekes på at det hovedsakelig er menighet og foreldre som har samarbeidet om trosopplæringsarbeidet, men at det sikkert også har vært faddere involvert.

Likevel mener prester og ledere at det er ressurser å hente i medarbeiderskap med fadderne. De etterlyser en kulturendring for å virkeliggjøre dette. Alle prestene står samlet om å si at kirken i liten grad regner med fadderne som medarbeidere i trosopplæringen. Det kommer også frem et spørsmål om den nasjonale trosopplæringsplanen fokuserer godt nok på fadderne som trosopplæringsmedarbeidere. Dette indikerer at en endring i planen der fadderne får en tydeligere plass, indirekte kan spille en rolle i spørsmålet om faddernes plass i trosutviklingen. Invitasjoner til trosopplæringstiltak sammen med fadderbarna og kurs, er også forslag som informantene presenterer for å videreutvikle faddernes funksjon. Fadderløftet fremholder at fadderne skal vise barnet omsorg, be for barnet, bidra til å bruke Guds ord og til å delta i nattverden. Det må foregå en kulturendring fra kirkens side, for å legge til rette for at fadderne kan bidra til dette. I studien kom det frem innspill til hvordan kirken konkret kan bevisstgjøre fadderne om å virkeliggjøre det de lover ved dåpen. Det kan være en slags oppskrift som handler om kirkegang sammen med barnet, hvordan fadderens konkret kan lære barnet å be, hvordan vise omsorg, og hva det betyr å gå til nattverd. Dersom fadderne får en konkret opplæring, tror informantene at dette kan bety en forskjell. Slik kan kirken indirekte være en ressurs for hjemmet. Funn viser også at det kan være en hjelp at kirken bruker sitt mandat i forhold til fadderne. Det viser at kirken faktisk mener noe med sin fadderordning. Samtidig må kirken være på tilbudssiden i forhold til å følge opp fadderne. Fadderne må få være seg selv, selv om noen kanskje mangler språk for sin tro. Ved at kirken står støttende bak, kan dette både utvikles og skape trygghet hos fadderne. Samtidig kan det gjøre en forskjell for fadderbarnet.

6.4 Utblikk

Målet med studien har vært å få frem den folkelige fadderforståelsen i møte med kirkens tenkning om faddere. Ved å gjøre dette, er mitt ønske å kunne bidra til en fadderteologi. Funnene viser at faddere er en gruppe medarbeidere som fra kirkens side foreløpig ikke er regnet tilstrekkelig med i trosopplæringsansvaret for de døpte. Et balansert teologisk og pedagogisk fokus på skapelses – og frelsesteologi i møte med fadderne, fremtrer som et ideal med et stort utviklingspotensial fra kirkens side. Dersom det bygges gode relasjoner til fadderne, kan de i følge informantene være nøkkelpersoner i livet til de døpte. Gjennom kirkens bidrag til samspill, støtte og nettverkstenking, kan kirken være med på å vitalisere tro hos faddergruppen slik at de blir trygget i sin oppgave. Samtidig er det viktig å formidle at omsorgsperspektivet også er av stor betydning for fadderansvaret, og at kirken ønsker å stå sammen med alle faddere. Her ligger det en utfordring til kirkelederne, i samarbeid med den

lokale kirken. Det er mitt ønske at denne masteravhandlingen kan bidra til å styrke kirkens fadderteologi pedagogisk og teologisk.

Litteraturliste

- Aschim, P. K. & Rasmussen, T. (2016). *Reformasjon nå. Luther som utfordring og ressurs i Den norske kirke*. Eide Forlag.
- Austad, T. (1972). Luthers lære om de to regimenter og dens aktualitet i *Ung teologi* 5, s.69-81.
- Bibelen* (2011), Oslo: Bibelselskapet.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development. Experiments by nature and design*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Den norske kirke. (2017, januar). *Ordning for dåp i hovedgudstjeneste*. Hentet 3. mars 2017 fra https://kirken.no/globalassets/kirken.no/dap/2017/daapsliturgi_2017.pdf
- Den norske kirke. (2014, 21. mars). *Å være fadder*. Hentet 7. januar 2017 fra <https://kirken.no/nb-NO/daap/a-vare-fadder/>
- Evenshaug, O. & Hallen, D. (1997). *Familiepedagogikk. Oppdragelsens hva, hvordan og hvorfor*, Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Everett, E. L. & Furseth, I. (2012). *Masteroppgaven. Hvordan begynne- og fullføre*, 2.utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gjesdal, V. (2007). «Sammen med denne menighet.» *Familien i Den norske kirkes dåpsopplæring. Hvorfor og hvordan bør Den norske kirke samarbeide med familien i opplæringen av den døpte*. (Masteravhandling i kirkelig undervisning). Oslo: Det teologiske Menighetsfakultet.
- Graff-Kallevåg, K. (2016). Dåp og trosopplæring, i Aschim, P.K. & Rasmussen, T. (red.), *Reformasjon nå. Luther som utfordring og ressurs for Den norske kirke*, (s 123-141), Stavanger: Eide forlag.
- Hagen, O. (2011). *Noen bar de små barna til Vår frelser, Skåre og Rossabø sine kirker - andre gjorde det ikke. En spørreundersøkelse blant foreldre som ble invitert til dåp eller meldte barnet til dåp i Haugesund i 2005*. (Masteravhandling i kristendomskunnskap). Oslo: Det teologiske Menighetsfakultet.
- Haraldsø, B. (red.) *Kirke- skole- stat. 1739 – 1989*. (1989 Oslo: IKO Forlaget.

- Hauglin, O. (red.), Lorentzen, H (red.) & Mogstad, S.D.(red.) *Kunnskap, opplevelse og tilhørighet. Evaluering av forsøksfasen i Den norske kirkes trosopplæringsreform.* (2008) Oslo: Fagbokforlaget.
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (2012). *Feltmetodikk. Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Harbo, S. (1989). *Barndomserfaringer og voksen tro. En religionspsykologisk undersøkelse av forholdet mellom tidlig påvirkning og senere holdning til kristendom.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Harbo, T. (1989): 1940-1960 Kirken, foreldrene og skolen i møte med staten, i Haraldsø, B.(red.), *Kirke-skole-stat*, (s.105-131), Oslo: IKO-Forlaget.
- Hegstad, H. (1999). *Kirke i forandring. Fellesskap, tilhørighet og mangfold i Den norske kirke.* Oslo: Luther Forlag.
- Høeg, I. M. (2008). *Velkommen til oss. Ritualisering av livets begynnelse.* (Avhandling for graden philosophiae doctor). Universitetet i Bergen.
- IKO. (u.å). *Eiere og styre.* Hentet 7. februar 2017 fra <http://iko.no/om-iko/2012/11/eiere>
- Isaksen, S. (2009). *Fokus: dåp. Et samtalehefte om menighetens dåpsarbeid.* Oslo: IKO - Forlaget AS.
- Jansvik, E. M. (2009). *Dåpssamtalen – det viktige første møte mellom foreldre og kirke.* (Avhandling i religionspedagogikk). Oslo: Det teologiske Menighetsfakultet.
- Jensen, O.J. (2009): Den kirkelige undervisning i senmiddelalderen og under reformasjonstiden i Tyskland, i Seland, T. (red.), «*Lær meg din vei...*» *Kristen trosopplæring i går og i dag. En historisk oversikt*, (s.71-82), Tondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Kirkeloven. (2017). *Lov om Den norske kirke (kirkeloven).* Hentet 10. mars 2017 fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1996-06-07-31/KAPITTEL_1#KAPITTEL_1
- Kirkerådet (2010) *Gud gir-vi deler. Plan for trosopplæring i Den norske kirke.* Oslo
- Kirkerådet (2011) *Gudstjeneste for Den norske kirke.* Stavanger: Eide Forlag.
- Kirkerådet (2008). *Når tro deles. Styringsgruppas rapport fra Trosopplæringsreformens forsøks- og utviklingsfase 2003 – 2008.* Oslo.

- Kirkerådet (1992). *Plan for dåpsopplæring i Den norske kirke*. Oslo.
- Kirkerådet. (2013, 26.-27. september). *Status for gudstjenestereformen*. Hentet 2. februar 2017 fra https://kirken.no/globalassets/kirken.no/migrering/kr_32_13_status_gudstjenestereformen.pdf
- Kirkerådet. (2016, juni). *Vedlegg til K/M 05/17 Revisjon av dåpsliturgi*. Hentet 7. februar 2017 fra https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkemotet/2017/saksdokumenter/km_05-2_17_hoeringssammendrag_revisjon_daapsliturgi.pdf
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*, 2.utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Larsen, L. (2010). *Foreldra sine støttespelarar i trusopplæringa. Nettverket rundt den døypte i ljøs av sosiologisk nettverksteori*. (Masteravhandling i kirkelig undervisning). Oslo: Det teologiske Menighetsfakultet.
- Lenes, R. (2014). *Personalets opplevelse av nærhet og konflikt i relasjonen med barn i barnehagen: Sammenhenger med barnets kjønn, atferdsregulering og sosioøkonomisk bakgrunn*. (Masteroppgave i spesialpedagogikk). Universitetet i Stavanger.
- Lerheim, B. (2017): Omsorg, gåve, nåde? Ei drøfting av Den norske kyrkja sin kommunikasjon til faddrar ved dåp, i *Skapelsesnåde. Festskrift til Svein Aage Christoffersen*. (s.443 – 462), Oslo: Novus.
- Lynch, J.H. (1986). *Godparents and kindship in early medieval Europe*. Princeton, New Jersey: Princeton university press.
- Mogstad, S. D. (2016): Luthers pedagogiske bidrag, i *Prismet 4/16*, s. 289 -298.
- Mæland, J.O. (red.). *Konkordieboken*. Oslo: Lunde forlag, 1985.
- NOU 2000:26... *"til et åpent liv I tro og tillit"- Dåpsopplæring i Den norske kirke*. Oslo: Norges off. Utredning.
- Rafoss, T. W. (2016). *Et religiøst landskap i endring. Oppslutning om dåp på Østre Romerike*. KIFO Rapport 2016:2.

- Regjeringen.no. (2001). *NOU 2001:6*. Hentet 8. februar 2017 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2001-6/id117575/sec3>
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. 4.utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ressursbanken. (2016, 1. april). *Fadder*. Hentet 8.februar 2017 fra <http://www.ressursbanken.no/ressurser/fadder/>
- Sandnes, K.O, Skarsaune, O. & Aasgaard, R. (red.) 2009. *Når jeg så skal ut i verden. Barn og tro i tidlig kristendom*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag
- Seland, T. (red.) 2009. *Lær meg din vei. Kristen trosopplæring i går og i dag. En historisk oversikt*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag
- Skarsaune,O. (2009): Organisert trosopplæring for barn og unge, i Sandnes, K.O., Skarsaune, O.,Aasgard, R. (red.), *Når jeg så skal ut i verden. Barn og tro i tidlig kristendom*, (s. 167-204), Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Smith, A. (red.) 1984. *På skaperens jord. En innføring i kristen etikk*. Oslo: Luther Forlag.
- Statistisk sentralbyrå. (2016, 4. mai). *Den norske kirke, 2015*. Hentet 5. januar 2017 fra https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/kirke_kostraaar/2016-05-04
- Steffensen,R. (2004). *I Guds hånd*. Oslo: Verbum Forlag.
- St.melding nr 7. *Trusopplæring i ei ny tid. Om reform av dåpsopplæringa i Den norske kyrkja*. Oslo: Kyrkje – og kulturdepartementet, 2002.
- Thagaard, T. (2013) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (4.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Øystese, R. (2004) *Dåpsopplæring i hjem og familie. Foreldreundersøkelsen*. Bergen: NLA -Forlaget.
- Utdanningsdirektoratet. (2015, 25.august). *Generell del av læreplanen*. Hentet 7. januar 2017 fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/generell-del-av-lareplanen/>
- Utdanningsforskning. (2015, 17. juni). *Teoretiske perspektiver på hvordan trivsel kan fremmes i skolen*. Hentet 8. februar 2017 fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/teoretiske-perspektiver-pa-trivsel/>

Vikre, M.T. (2014) *Motivasjon blant lokallagsledere. En studie om hvordan ansatte i kristne, frivillige organisasjoner bidrar til å motivere sine lokallagsledere.* (Master i Kirkelig undervisning). Oslo: Det teologiske Menighetsfakultet.

Vikstrøm-Jokela, M. (2013). *Faddergaven.* Oslo: IKO-forlaget.

Aase, T.H. & Fossåskaret, E. (2007): Tolkning av kategorier, i *Skapte virkeligheter Om produksjon og tolkning av kvalitative data*, (s.111-141). Oslo: Universitetsforlaget

IKO - materiell:

Fadderbrev

Til deg som er fadder (2004)

Fadderbønn

Kirken ønsker velkommen til dåp

Intro 5

Intro 7

Intro 9

Dåpsboka

Vedlegg 1. NSD

Heid Leganger-Krogstad
Stiftelsen Det teologiske menighetsfakultet
PO BOX 5144 Majorstuen
0302 OSLO

Vår dato: 16.01.2017

Vår ref: 51841 / 3 / KH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 31.12.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

51841	<i>Kan en fadder utgjøre en forskjell? - Ansatser til en fadderteologi</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Stiftelsen Det teologiske menighetsfakultet, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Heid Leganger-Krogstad</i>
Student	<i>Marit Sofie Teistedal Vikre</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 20.06.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Kjersti Haugstvedt

Kontaktperson: Kjersti Haugstvedt tlf: 55 58 29 53

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS Harald Hårfages gate 29 Tel: +47-55 58 21 17 nsd@nsd.no Org.nr. 985 321 884
NSD – Norwegian Centre for Research Data NO-5007 Bergen, NORWAY Faks: +47-55 58 96 50 www.nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Marit Sofie Teistedal Vikre msvikre@tysver.kommune.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr. 51841

Ifølge meldeskjema informeres utvalget skriftlig og/eller muntlig om hva deltakelse i studien innebærer. Personvernombudet finner at det gis tilfredsstillende informasjon til utvalget.

Personvernombudet har lagt til grunn for vår vurdering at det ikke behandles taushetsbelagte opplysninger i forbindelse med studien. Vi legger videre til grunn at data sikres i tråd med Stiftelsen Det teologiske menighetsfakultet sine retningslinjer for datasikkerhet.

Ved prosjektslutt anonymiseres data ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserbare opplysninger fremgår. Eventuelle lyd-/bildeopptak slettes.

Vedlegg 2. Informasjon og samtykkeerklæring

”Kan en fadder utgjøre en forskjell?” - Ansatser til en fadderteologi

Bakgrunn og formål

Mitt navn er Marit Sofie Teistedal Vikre. Jeg holder fortiden på med min masteravhandling i Kirkelig Undervisning ved Det teologiske menighetsfakultet i Oslo. Jeg er også ansatt som kateket i Tysvær, der jeg er leder for undervisningstjenesten.

I masteravhandlingen ønsker jeg å se på om en fadder i Den norske kirke kan utgjøre en forskjell for den døptes trosutvikling. Målsetningen er å fokusere på fadderens som en medarbeider i trosopplæringen, og se på kirkens mandat til å løfte fram fadderens som ressurs og medspiller. Gjennom fem intervjuer med prester og fem intervjuer med kirkeledere, ønsker jeg å finne ut hvilke tanker de har om kirkens faddere og fadderansvar.

Informantene vil bli kontaktet pr telefon, og deretter få tilsendt dette skrevet på mail. Intervjuene vil finne sted i din menighet eller på et annet sted der det kan være mer praktisk å møtes. De som blir intervjuet inviterer jeg fra mitt kontaktnett i Dnk. I den grad det er mulig, vil det bli tatt hensyn til å få bredde i alder, kjønn, erfaring og bosted.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Intervjuet vil ta ca. 45 minutter. Spørsmålene vil omhandle faddere og trosopplæring. Det vil gjennomføres og godkjenning.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle pers onopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun prosjektansvarlig og veileder s om vil ha tilgang til pers onopplysninger s om måtte ligge i materialet. Alt skal anonymiseres, slik at ingen skal kunne gjenkjenne enkeltpers oner når sluttresultatet foreligger. Når prosjektet er avsluttet i juni 2017, vil lydfilene bli slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta s om informant, og du kan når s om helst trekke ditt samtykke uten at det vil få noen negative konsekvenser for deg.

Oppgaven skal etter planen leveres i midten av mai 2017. Jeg ønsker derfor å foreta intervjuene i løpet av januar og februar 2017.

Ders om du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Marit Sofie Teistedal Vikre på mail: msvikre@tysver.kommune.no eller mobil: 481 35 457.

Du kan også kontakte min veileder

Heid Leganger-Krogstad på mail: Heid.Leganger-krogstad@mf.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk s enter for forsknings data AS.

Mvh

Marit Sofie Teistedal Vikre

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3. Intervjuguide, prester. Masteravhandling

1. Introduksjonsspørsmål

- Hvor lenge har du jobbet i Dnk?
- Hvor stor er menigheten du jobber i ?
- Hva er dåpsprosenten i din lokale menighet?
- Hvilken rolle har du i trosopplæringsarbeidet i menigheten?

2. Faddere – før dåp

- Hvordan foregår invitasjon til dåp hos dere? (Brosjyremateriale, brev, nettside)
- Hva slags informasjon får fadderne før dåpen?
- Hva sier faddermaterialet dere bruker om valg av faddere?
- Hvilket inntrykk har du av hvordan valg av faddere foregår i praksis?
- Hvilke vurderinger tror du ulike foreldregrupper gjør når de velger faddere?
- Finnes det noen retningslinjer for hva prester og evt andre kirkelig ansatte bør ta opp i forbindelse med valg av faddere i dåpssamtalen?
- Fadderne er ofte allerede spurt og valgt ut når dåpsforeldrene kommer til dåpssamtalen. Har du noen forslag til hvordan kirken kan bidra til bevisstgjøring av valg av faddere?
- Hvem er med på dåpssamtalen hos dere?
- Hva var det viktigste du tok med deg fra utdanningen når det gjaldt dåpssamtalen og dens innhold?

3. Faddere og trosopplæring

- Hvem ser du på som hovedaktører i trosopplæringen av det dømte barnet?
- Hvordan opplever du dåpssamtalen som en del av trosopplæringsarbeidet?
- Hvordan opplever du at fadderansvaret blir ivaretatt av fadderne?
- Hvilke forventninger har du som kirkelig ansatt til fadderne som bidragsyttere til trosopplæring for de dømte?
- Hvordan kan menighetens trosopplæring gi økt fokus på fadderens rolle og ansvar?
- Hvordan kan kirkens initiativ overfor faddere bety noe for barnets trosopplæring?

4. Den norske kirkes «fadderteologi»

- Hvilke muligheter og mandat har kirken til å påvirke og bevisstgjøre valg av faddere?
- På hvilke måter opplever du at kirken regner med fadderne som medarbeidere i trosopplæringsansvaret?
- Hvordan ivaretar Dnk fadderne?
- Har fadderne i Dnk noen formelle forpliktelser?
- I «alminnelige bestemmelser for dåp» står det at «Presten ser til at valget av faddere er i tråd med disse vilkårene.» (Pkt 5 under «Barnedåp» i «Gudstjeneste for Dnk.»)
I hvilken grad er det mulig å «se til at dette skjer?»
- I dagens dåpsliturgien står fadderløftet etter dåpen. Har du noen tanker om denne plasseringen? Hvordan utfører du dette i praksis?

5. Framtidens fadderordning

- Har du noen forslag til hvordan man som kirke kan bidra til oppfølging og medarbeiderskap med fadderne?
- Vi ser nedgang i konfirmasjonstall i Dnk. I hvilken grad tror du faddere kan være et element til å få opp konfirmasjonstallene?
- Hvilke forventninger mener du kirken bør ha til fadderne i årene framover?
- I hvilken grad kan faddere være nøkkelpersoner i livet til de dømte dersom forutsetningene er til stede for det?
- Hvordan kan en fadder utgjøre en forskjell i den dømtes trosutvikling?
- Hvis jeg sier ordet «fadderteologi,» hva vil du legge i dette ordet?
- Hvordan tror du det kan det skapes en fadderteologi?
- Har du noe du ønsker å tilføye?

Vedlegg 4. Intervjuguide, kirkelige ledere. Masteravhandling

1. Introduksjonsspørsmål

- Hvor lenge har du jobbet i Dnk?
- Hva har du jobbet med?
- Hvilken rolle har du/har du hatt i trosopplæringsarbeidet?

2. Faddere – før dåp

- Hvordan har du inntrykk av at invitasjon til dåp foregår i lokalmenighetene?(Brosjyremateriale, brev, nettside)
- Hva slags informasjon til fadderne før dåp mener du holder en god kvalitet?
- Hva sier faddermaterialet om valg av faddere?
- Hvilket inntrykk har du av hvordan valg av faddere foregår i praksis?
- Hvilke vurderinger tror du ulike foreldregrupper gjør når de velger faddere?
- Finnes det noen retningslinjer for hva prester og evt andre kirkelig ansatte bør ta opp i forbindelse med valg av faddere i dåpssamtalen?
- Fadderne er ofte allerede spurt og valgt ut når dåpsforeldrene kommer til dåpssamtalen. Har du noen forslag til hvordan kirken kan bidra til bevisstgjøring av valg av faddere?
- Hvem synes du bør være med på dåpssamtalen?
- Hva var det viktigste du tok med deg fra utdanningen når det gjaldt dåpssamtalen og dens innhold?

3. Faddere og trosopplæring

- Hvem ser du på som hovedaktører i trosopplæringen av det døpte barnet?
- Hvordan opplever du dåpssamtalen som en del av trosopplæringsarbeidet?
- Hvordan opplever du at fadderansvaret blir ivaretatt av fadderne?
- Hvilke forventninger har du til fadderne som bidragsyttere til trosopplæring for de døpte?
- Hvordan kan menighetens trosopplæring gi økt fokus på faddernes rolle og ansvar?
- Hvordan kan kirkens initiativ overfor faddere bety noe for barnets trosopplæring?

4. Den norske kirkes «fadderteologi»

- Hvilke muligheter og mandat har kirken til å påvirke og bevisstgjøre valg av faddere?

- På hvilke måter opplever du at kirken regner med fadderne som medarbeidere i trosopplæringsansvaret?
- Hvordan ivaretar Dnk fadderne?
- Har fadderne i Dnk noen formelle forpliktelser?
- I «alminnelige bestemmelser for dåp» står det at «Presten ser til at valget av faddere er i tråd med disse vilkårene.» (Punkt 5 under Barsedåp i «Gudstjeneste for Dnk.»)
I hvilken grad er det mulig å «se til at dette skjer.»?
- I dagens dåpsliturgi står fadderløftet foran dåpen. Hvilke tanker har du om denne plasseringen?

5. Framtidens fadderordning

- Har du noen forslag til hvordan man som kirke kan bidra til oppfølging og medarbeiderskap med fadderne?
- Vi ser nedgang i konfirmasjonstall i Dnk. I hvilken grad tror du faddere kan være et element til å få opp konfirmasjonstallene?
- Hvilke forventninger mener du kirken bør ha til fadderne i årene framover?
- I hvilken grad kan faddere være nøkkelpersoner i livet til de døpte dersom forutsetningene er til stede for det?
- Hvordan kan en fadder utgjøre en forskjell i den døptes trosutvikling?
- Hvis jeg sier ordet «fadderteologi,» hva vil du legge i dette ordet?
- Hvordan tror du det kan det skapes en fadderteologi?
- Har du noe du ønsker å tilføye?

Desember 2016

Vedlegg 5. Eksempel på empirisk koding

EMPIRISK KODING												
Kategorier og underkategorier	Leder1	Leder2	Leder3	Prest1	Prest2	Prest3	Prest4	Prest5	Til drøfting	Til problemstillingen	Folkelig fadderforståelse	(leer)/videre arbeid
2. FADDERE FØR DÅP												
1. Informasjon før dåp	3e	2b		2a+c	2a,b,c	2a,b,c	2a,b					
2. Valg av faddere	4a	2d+e		2d+e	2d,e	2d,e,f	2c,d,e			L2,2d/P1,2d/P3,2e/P4,2,e		
3. Bidrag fra kirken til bevisstgjøring av faddervalg	2f	2b+f+g	2g	2f+g	2f,g	2g	2f,g	L3,2g/		L1,2d+g/L3,2g/P1,5b/P4,2g/P5,2	L1,4e/P1,2g	
4. Døpsamtalen, innhold og deltakelse	2b+c,3b	2g,3a	2h	2h+i,3b	2h,3b	2h	2h+i,3b	2h+i,3b		L1,2i/P1,2i/	P4,2h	
3. FADDERE OG TROSOPPLÆRING												
1. Hovedaktører i trosopplæringen	3a		3a	3a+b,5d	3a	3a	3a	L3,3a/		P3,3a/	L1,3a	
2. Fadderansvaret	3c	3c,d		3c	3c	3c	3c+e,4d			L1,3c	P4,3c,	P1,3e/P5,3e
3. Kirkens forventninger og initiativ		3f	3d/4a	3d+e	3d,e,f	3d,e,f	3d	L1,3f		L1,3d/P1,3e/P3,3f/	L1,3e	L1,3c,d+f/P1,3f/P3,3f/P5,3d
4. DEN NORSKE KIRKES FADDERTEOLOGI												
1. Mandat og forpliktelser		4a,b	4a+d	4a	4a	4a+d	4a,b,d,e	4a,b,c		L1,4a		L2,4b/
2. Kirkens muligheter	4b	4e	4e	4b,c	4b,c	4e	4b,c	4d	L1,4b/L3,4c/P1,4b	P5,4d		L1,4b/P2,4b+e
3. Dåpsliturgi	4f	4f	4f	4f	4f	4f	4f	4f		L2,4e/P3,4f		
4. Ivarretakelse av faddere	4c	4c	4f	4b+e		5a			L3,4f			
5. FREMTIDENS FADDERORDNING												
1. Oppfølging og medarbeiderskap	5a	5a,b,c		5c+d	5a	5a	5a,b,c	5a			P1,5a/	L2,5c/L2,5g/P1,5e/P4,5a/P5,5a
2. Faddere som gjør en forskjell i trosutviklingen	5b+d	5d,e	5b,d	5b+e	5b+e	5b,d,e	5d+e	5b,c,d,e	L2,5d+e/	L2,5e/P5,5e	P2,5d/P3,5c/	P3,5e/P5,5c
3. En fadderteologi for fremtiden.	5f+g	5f+h	c	5g	5c,f,h	5f,h	5f,g,h	5g,h	P2,5g/	L2,5g/L3,f+g/P1,5g/P2,5c/P3,5g	P3,5g	P1,5g/P2,5g/
# Årsaken til at kategoriene starter på pkt 2 er for å forenkle samkjøringen med punktene i transkripsjonen. Se vedlegg nr . Intervjuguide.												
x Merk spesielt videre i arbeidet												

Vedlegg 6. Informantinformasjon

Prest 1: Mann mellom 25 og 35 år

Prest 2: Mann mellom 50 og 60 år

Prest 3: Kvinne, 40-50 år

Prest 4: Kvinne, 60-70 år

Prest 5: Kvinne, 25 – 35 år

Leder 1: Mann mellom 60 og 70 år.

Leder 2: Mann mellom 50 og 60 år.

Leder 3: Mann mellom 50 og 60 år.